

Generalni direktorat za okolje
Evropska komisija
1049 Bruxelles/Brussel
Belgija

in

Ministrstvo za okolje in prostor
Dunajska cesta 48
1000 Ljubljana
Slovenija

Ljubljana, 6.2.2020

Zadeva: Stališče DOPPS in DPOMS do Skupne kmetijske politike po letu 2020 v Sloveniji in predlog za reševanje problematike izginjanja travniških vrst ptic in barjanskega okarčka

Spoštovani,

Uradni opomin Republiki Sloveniji s strani Evropske komisije naslavlja kritično stanje travniških vrst ptic in barjanskega okarčka. Z Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije in Društva za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije želimo izpostaviti rešitve, ki bi pripomogle k izboljšanju stanja, na katerega opozarja Uradni opomin. V ta namen smo pripravili dokument s stališčem do Skupne kmetijske politike po letu 2020 v Sloveniji in usmeritvami, ki bi po našem mnenju omogočile izboljšanje stanja travniških vrst ptic in barjanskega okarčka na območju Slovenije.

V pričakovanju ugodnega razpleta problematike vas lepo pozdravljamo!

Dr. Damijan Denac
direktor DOPPS

Priloge:

- Stališče DOPPS in DPOMS do Skupne kmetijske politike po letu 2020 v Sloveniji in predlog za reševanje problematike izginjanja travniških vrst ptic in barjanskega okarčka.
- Priloga 1: Predlogi novih ukrepov za varstvo ptic v kmetijski kulturni krajini Slovenije.
- Priloga 2: UKREPI za varstvo barjanskega okarčka (*Coenonympha oedippus*) v Sloveniji.

Poslano v vednost:

- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
- Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
- Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
- Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja
- Kmetijski inštitut Slovenije
- Javni zavod Triglavski narodni park
- Javni zavod Kozjanski park
- Notranjski regijski park
- Javni zavod Park Škocjanske jame, Slovenija
- Krajinski park Debela rtič
- Javni zavod Krajinski park Goričko
- Javni zavod Krajinski park Kolpa
- Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje
- Krajinski park Logarska dolina
- Krajinski park Pivška presihajoča jezera
- Krajinski park Radensko polje
- Krajinski park Sečoveljske soline
- Javni zavod Krajinski park Strunjan
- Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib
- Naravni rezervat Škocjanski zatok
- Sindikat kmetov Slovenije
- Zveza slovenske podeželske mladine
- Govedorejsko poslovno združenje z.o.o.
- Društvo za razvoj slovenskega podeželja
- Zveza lastnikov gozdov Slovenije
- Mreža Plan B za Slovenijo
- Lista NaturaSi

Stališče DOPPS in DPOMS do Skupne kmetijske politike po letu 2020 v Sloveniji

in predlog za reševanje problematike izginjanja travniških vrst ptic in barjanskega okarčka

Ljubljana, 6.2.2020

V Sloveniji se soočamo z naglim in obsežnim upadanjem populacij ptic, ki gnezdijo v kmetijski krajini, pri čemer so še posebej prizadete travniške vrste. Razsežnosti problema so marsikje kritične, zato pričakujemo, da bo v naslednjem desetletju ali dveh nekaj vrst ptic kmetijske krajine v Sloveniji izginilo. Pri tem je najbolj zaskrbljujoče dejstvo, da populacije ptic naglo upadajo tudi v zavarovanih območjih narave in v območjih Natura 2000, ki so ciljno opredeljena za ohranjanje ključnih populacij ptic kmetijske krajine.

Skrb vzbujajoče je tudi stanje populacij travniških vrst dnevnih metuljev, še posebej metulja barjanski okarček v osrednji Sloveniji, kjer so za vrsto določena štiri posebna ohranitvena območja (Natura 2000). V zadnjih petih letih je vrsta izginila s treh območij, v preostalem, največjem od njih (Ljubljansko barje), pa se je v zadnjih 18 letih velikost populacije zmanjšala za 75 %, bivališče vrste pa za 92 %. Ključni razlog za drastični upad razširjenosti in številčnosti barjanskega okarčka v Natura 2000 območjih v osrednji Sloveniji je uničenje bivališč, ki je predvsem posledica intenzivnega kmetijstva. Zaraščanje suhih travniških gozdov in njihovo spreminjanje v gnojene in večkrat letno košene travnike ali v njive, vinograde, oljčnike in druge urbane površine pa sta poglavita razloga za izginjanje bivališč vrste v JZ Sloveniji.

Kritično stanje travniških vrst ptic in barjanskega okarčka naslavljata tudi lani izdani Uradni opomin Republiki Sloveniji s strani Evropske komisije. V nadaljevanju predlagamo usmeritve, ki bi po našem mnenju omogočile izboljšanje stanja travniških vrst ptic in barjanskega okarčka na območju Slovenije.

Cilj 1: Reformirati ukrepe in podpore kmetijske politike na način, ki bo omogočal ohranjanje biodiverzitete v kmetijski krajini

1. Vsako kmetijsko gospodarstvo (v nadaljevanju KMG) na območju Slovenije mora kot pogoj za prejemanje kakršnihkoli javno financiranih podpor vsaj 15% svojih kmetijskih zemljišč nameniti ohranjanju ali izboljšanju stanja habitatov vrst kmetijske krajine. Omenjeni delež naravovarstveno pomembnih površin mora biti razdeljen na sledeč način:
 - a. vsaj polovica (tj. 8 % kmetijskih zemljišč ali več) mora biti namenjena ohranjanju ali izboljšanju stanja ekstenzivnih travniških gozdov (suhi, polsuhi, vlažni, mokrotni), ki so enkrat ali največ dvakrat letno pokošeni in niso gnojeni, pašeni, apneni, dosejani, ter močvirsko travniško vegetacijo na revnih tleh, ki se je ne gnoji in le občasno (na 2-5 let) kosi (npr. nizka barja, prehodna barja, dvignjeni robovi visokih barij, visoko šašje); v primeru, da KMG razpolaga le z njivami ali trajnimi nasadi, je treba na tolikšnem odstotku površin obnoviti ekstenzivna travnišča,
 - b. preostali del mora biti namenjen ohranjanju drugih naravovarstveno pomembnih elementov kmetijske krajine. To so: površine v prahi, cvetni pasovi¹, lesnati sestoji s pripadajočimi zeliščnimi združbami² (drevesne in

¹ To so združbe domorodnih (avtohtonih) zeliščnih vrst, ki bi jih vzpostavili na robnih delih ornih površin s setvijo senenega drobirja ali raztrošom zelenega mulča (sveže pokošene in razrezane trave), pridobljenega s košnjo naravovarstveno pomembnih in dobro ohranjenih travnikov. Kateri tip travnika bi uporabili za pridobivanje zelenega mulča, je odvisno od naravnogeografske specifike območja, na katerem bi želeli vzpostaviti cvetni pas.

² To so osamljeni lesnati sestoji (mejice, skupine grmov/dreves, grmovnatih sestojih na gozdnem robu, posamezna drevesa/grmi) s pripadajočo zeliščno vegetacijo, ki se floristično, fiziognomsko in ekološko razlikujejo od ostalih sosednjih površin (gozd, odprtne površine). Gradivo jih lesnate rastlinske vrste, ki potrebujejo veliko svetlobe in vzpenjavke (npr. srobot, bršljan) ter ozek pas domorodnih (avtohtonih) zeliščnih vrst vzdolž zastora lesnih vrst. Zeliščni pas se po floristični sestavi razlikuje od zeliščnih vrst na sosednjih odprtih površinah (npr. travnikih, pašnikih, njivah).

grmovne mejice, skupine grmov/dreves, zeliščno-grmovni pas ob robu gozda, lesna obrežna vegetacija, posamezna drevesa in grmi), visokodebelni sadovnjaki, omejki, suhozidi, vegetacija robnih združb³, povirja na travničih, vodna telesa, močvirška vegetacija - trstičja, rogozovja, bičkovja, rezikovja, idr. Možnost izbire krajinskega elementa, ki se ga ohranja v posameznem območju, mora biti pogojena s specifiko tega območja.

2. Za potrebe ohranjanja različnih tipov naravovarstveno pomembnih krajinskih elementov v kmetijski krajini (v skladu z zgornjo točko 1b) je treba v šifrant dejanske rabe dodati novo vrsto rabe (npr. »Krajinski elementi«) z možno površino zajema tudi manjšo od 1000 m². Zagotoviti je treba:
 - a. da so GERKi tipa »Krajinski elementi« upravičene površine do osnovne dohodkovne podpore in drugih podpor kmetijske politike, pri čemer je višina podpor za te površine enaka drugim tipom kmetijskih zemljišč,
 - b. da bodo kmetje vpis GERKov za krajinske elemente in druge s tem povezane aktivnosti urejali na upravnih enotah na enak način kot za GERKe z drugimi tipi rabe.
3. Osnovna dohodkovna podpora naj se KMG izplača kot enoten znesek na hektar za vse tipe upravičenih površin kmetijskih zemljišč in opusti sistem plačilnih pravic. S tem se odpravi neenakosti v višini plačil med posameznimi KMG in tipi zemljišč.
4. OMD plačila naj se uvedejo za omejitve, ki izhajajo iz naravovarstvenih zahtev in režimov.
5. Za spodbujanje nadstandardnih kmetijskih praks je treba zagotoviti nabor novih naravovarstvenih kmetijsko-okoljskih shem in Eko shem, ki jih bo možno vpisati v kmetijski krajini na območju celotne Slovenije. Te sheme morajo vključevati predvsem:
 - a. ukrepe za ohranjanje in izboljšanje stanja obstoječih ter vzpostavitev novih ekstenzivnih travnič (nekateri izmed možnih ukrepov so navedeni v Prilogi 1),
 - b. ukrepe za povečanje raznolikosti kultur na obstoječih njivskih površinah,
 - c. ukrepe za ohranjanje stanja obstoječih in vzpostavitev novih visokodebelnih sadovnjakov (eden izmed možnih ukrepov je naveden v Prilogi 1),
 - d. ukrepe za ohranjanje in izboljšanje stanja obstoječih ter vzpostavitev novih naravovarstveno pomembnih krajinskih elementov (nekateri izmed možnih ukrepov so navedeni v Prilogi 1).
6. Pogoji za pridobitev podpor kmetijske politike za izvedbo komasacij in drugih zemljiških operacij morajo vključevati zahtevo, da se tudi po izvedeni operaciji ohrani vse krajinske strukture (glej točko 1b) in naravovarstveno pomembne habitatne tipe (npr. različne tipe ekstenzivnih travnič). Ti elementi in habitatni tipi morajo ostati v prvotnem obsegu in na prvotni lokaciji.

³ To so združbe domorodnih (avtohtonih) zeliščnih vrst, ki se pojavljajo kot ozki pasovi v omejkih, ob suhozidih, na/ob kolovozih, ob gozdnih poteh, na obrežju vodnih teles ali vzdolž zastora lesne vegetacije mejic, posameznih dreves in grmov, skupin grmov/dreves, zeliščno-grmovni pas ob robu gozda in lesne obrežne vegetacije.

Cilj 2: Zagotoviti ohranjanje in obnovo ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov kmetijske krajine v območjih Natura 2000

1. Za vsako izmed območij Natura 2000 je treba določiti ustrezni naravovarstveni režim, ki bo vključeval operativen in konkreten načrt upravljanja. Na podlagi tega je v okviru sistema navzkrižne skladnosti treba zagotoviti ustrezne zaveze glede kmetovanja, ki bi bilo prilagojeno specifiki posameznega območja (npr. pravila kmetovanja, ki bi veljala za SPA Goričko, bi morala biti drugačna od tistih za SPA Kras). Pri tem bi morale imeti odločilno besedo od kmetijskih interesnih skupin neodvisne naravovarstvene službe.
2. Uvede naj se plačila Natura 2000 in OMD plačila, ki bodo kmetom zagotavljala pošteno in stimulativno nadomestilo za specifične režime prilagojene kmetijske prakse, opredeljene v načrtu upravljanja posameznega območja Natura 2000. V območjih s ciljnim varstvom travniških vrst ptic in habitatnih tipov je treba ukiniti OMD plačila za njivske površine ter povišati OMD plačila za travnike.
3. V območjih Natura 2000 bi morali na zemljiščih, ki so v lasti Republike Slovenije, vzpostaviti izvajanje tam prisotnim kvalifikacijskim vrstam in habitatnim tipom prilagojene kmetijske prakse. Izvajanje naj temelji na predhodno pripravljenih upravljavskih načrtih, ki so vključeni v zakupne pogodbe med Skladom kmetijskih zemljišč in gozdov RS in zakupniki.
4. Treba je reformirati obstoječe naravovarstvene KOP ukrepe, ki trenutno veljajo le za območja Natura 2000 in jih uskladiti z naravnogeografsko specifiko posameznih območij. Hkrati je znotraj posameznih območij treba definirati naravovarstveno pomembne vrste in habitatne tipe, ki se pojavljajo v tamkajšnji kmetijski krajini in za vsakega izmed njih zagotoviti nabor novih naravovarstvenih KOP ukrepov (za ptice glej Prilogo 1, za barjanskega okarčka glej Prilogo 2).
5. Treba je zagotoviti, da v območjih Natura 2000 ne bo mogoče pridobiti sofinanciranja za nadaljnje odpiranje gozdov in gradnjo novih vlak in gozdnih cest iz naslova kmetijske politike.
6. V območjih Natura 2000, kjer je prisotna problematika opuščanja kmetovanja in zaraščanja travniških površin, je z ustreznimi ukrepi in sofinanciranjem projektov treba podpreti programe za ponovno vzpostavitev dolgoročno socialno in ekonomsko vzdržnih ter naravovarstveno ustreznih sistemov kmetovanja.

Cilj 3: Zagotoviti druge pogoje, ki posredno vplivajo na ohranjanje biodiverzitete v kmetijski krajini

1. Definicija aktivnega kmeta mora vključevati tudi majhna in neprofesionalna KMG ter različne javne zavode in druge organizacije, ki z zemljišči gospodarijo v javnem interesu ohranjanja narave.
2. Na kmetijskih zemljiščih v zaraščanju je treba omejiti širjenje maske gozda na ta zemljišča. S pojavom slednje se na zemljišču močno zaostrijo pogoji za morebitno

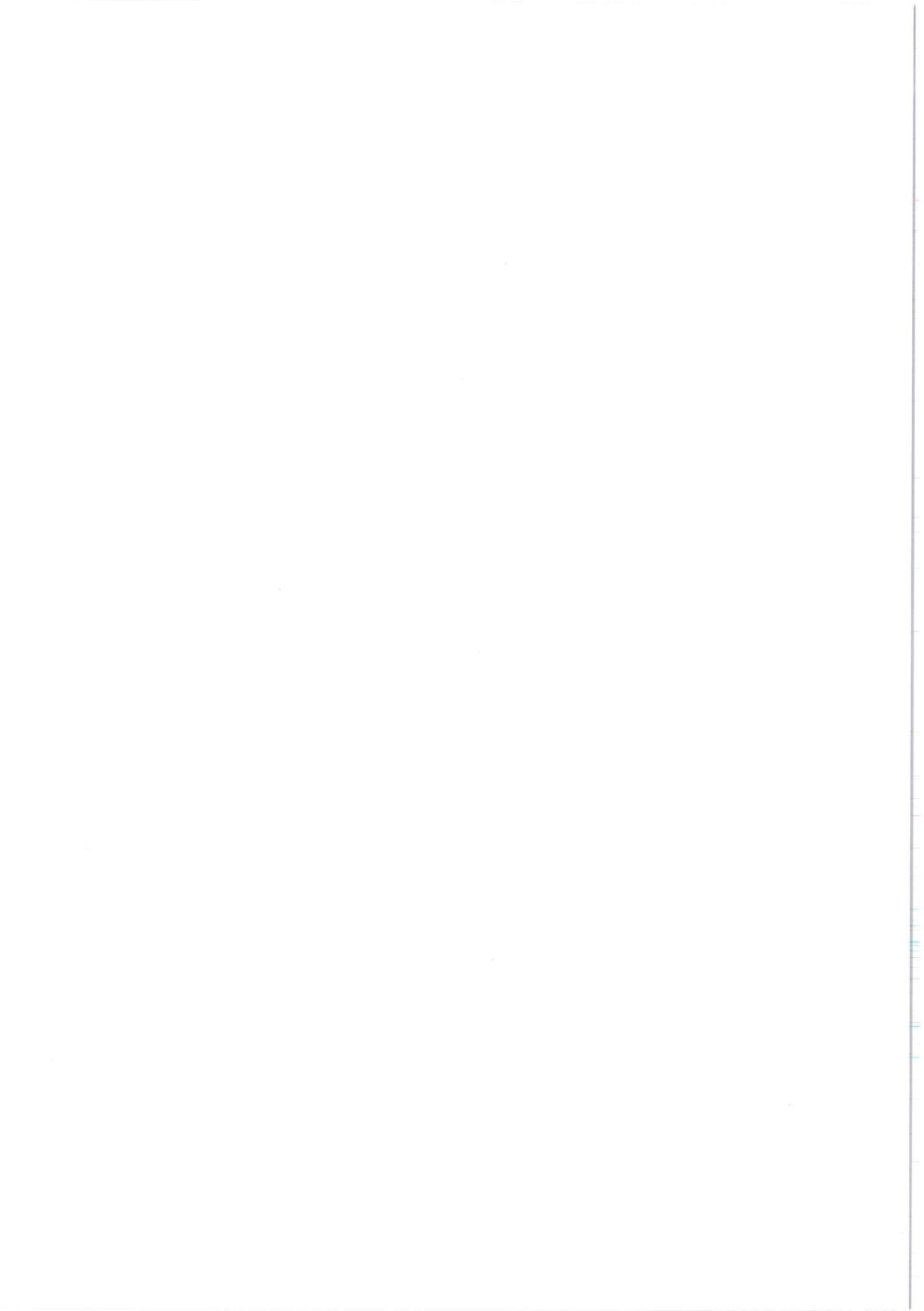
odstranjevanje grmovja in dreves in ponovno vzpostavitev kmetijske rabe. V določenih pogojih se zarašcene površine, ki so trenutno že pod masko gozda, spremeni nazaj v ekstenzivna travnišča.

Rudolf Tekavčič
predsednik DOPPS

Barbara Zakšek
predsednica DPOMS

PRILOGA 1: Predlogi novih ukrepov za varstvo ptic v kmetijski kulturni krajini Slovenije

Ljubljana, 19.9.2020

Kazalo

IME UKREPA: Zasaditev drevesnih mejic.....	3
IME UKREPA: Gnezdilnice za velike sekundarne duplarje.....	5
IME UKREPA: Lovne preže za ptice	6
IME UKREPA: Nepokošeni pas na travniku	7
IME UKREPA: Praha za ptice.....	8
IME UKREPA: Zaplate golih tal za poljskega škrjanca.....	9
IME UKREPA: Solitarna drevesa	11
IME UKREPA: Suhi kraški travniki	12
IME UKREPA: Priba – izogibanje delu njive, kjer je gnezdo.....	13
IME UKREPA: Priba - zakasnjenja obdelava njive.....	14
IME UKREPA: Zasaditev visokodebelnih sadovnjakov	15
IME UKREPA: Varstvo hribskega škrjanca na njivah.....	16
IME UKREPA: Cvetni pasovi.....	17
IME UKREPA: Proizvodnja zelenega mulča	19
IME UKREPA: Zaplate grmovja	21
IME UKREPA: Prenova ukrepa Mokrotni HAB.....	23
IME UKREPA: Dopolnitev ukrepa Prenova ukrepa VTR.....	24
Komentarji obstoječih KOPOP.....	25

IME UKREPA: Zasaditev drevesnih mejic

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN:

- črnočeli srakoper *Lanius minor*
- veliki skovik *Otus scops*
- zlatovranka *Coracias garrulus*
- hribski škrjanec *Lullula arborea*
- vijeglavka *Jynx torquilla*
- zelena žolna *Picus viridis*
- sršenar *Pernis apivorus*
- drevesna cipa *Anthus trivialis*
- rumeni strnad *Emberiza citrinella*
- rjavi srakoper *Lanius collurio*
- postovka *Falco tinnunculus*
- črni škarnik *Milvus migrans*

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Številne vrste ptic kmetijske krajine potrebujejo mejice za gnezditve, prehranjevanje, petje ali kot preže. Mnoge v preteklosti zasajene mejice so bile v preteklih nekaj desetletjih posekane, sečnja pa se nadaljuje še danes (npr. kot posledica pravil, da se iz GERK-a izloči vse strukture, širše od 2 m pri dnu, kar se posledično pozna na višini plačila). Najboljši primer za to so melioracijska območja v Vipavski dolini (npr. Ajdovsko in Šempasko polje).

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: cela Slovenija z izjemo visokogorja (skalnati predeli) in gozdnatih predelov

RABA, NA KATERI SE UKREP IZVAJA: njive - 1100, trajni travniki - 1300

VSEBINA UKREPA (zahteve): Kmet dobi plačilo za zasaditev vsaj 20 m dolge mejice, sestavljeni izključno iz avtohtonih slovenskih vrst listavcev. Razdalja med sosednjimi drevesi v mejici znaša 5, v mejicah za črnočelega srakoperja (glej spodaj) pa 10 m. Za mejice do dolžine 30 m se pri zasaditvi uporabi vsaj dve različni drevesni vrsti; pri mejicah dolžine nad 30 m pa vsaj tri različne drevesne vrste. Drevesne vrste naj bodo lokalno značilne (prilagojene na lokalne rastne in podnebne razmere). Na širših območjih gnezditve črnočelega srakoperja (Vipavska dolina, Šentjernejsko polje) se sadi črni topol, hrast (dob, graden), črno jelšo, oreh, češnjo ali hruško (sadike sadnega drevja obvezno kot sezanci); razdalja med posameznimi drevesi mora biti v tem primeru 10 m.

Sadike se sadi v mrežaste zaščitne tulce višine vsaj 1,5 m. V primeru, da sadika propade v prvih petih letih po zasaditvi, jo je treba najkasneje v naslednji zasaditveni sezoni (pomlad, jesen) po propadu nadomestiti z novo sadiko iste drevesne vrste. Prvih pet let je treba s sadik vsaj enkrat letno odstraniti morebitne vzpenjavke (npr. slak, hmelj, srobot, kovačnik), po potrebi popraviti zaščitno mrežo in po potrebi zamenjati oporne količke. Obvezno je vsakoletno odstranjevanje tujerodnih rastlinskih vrst iz mejice.

Plačilo se linearno poveča skladno z dolžino mejice, npr.:

- osnovno plačilo je za 20 m dolgo mejico, zasajeno v eni liniji
- za 30 m dolgo mejico, zasajeno v eni liniji, dobi kmet 1,5x toliko kot za 20 m mejico, zasajeno v eni liniji
- za 40 m dolgo mejico, zasajeno v eni liniji, dobi 2x toliko kot za 20 m dolgo mejico, zasajeno v eni liniji itd.

Med sadike drevja se lahko zasadi tudi grmovje, in sicer največ dva grma med dve drevesi, vsaj polovica zasajenih grmov mora biti trnastih (npr. glog *Crataegus* sp., črni trn *Prunus spinosa*, šipek *Rosa* sp.). Kmet dobi za zasaditev vsakega grma določeno plačilo. Zasaditev grmov se opravi istočasno kot zasaditev dreves. Na širšem območju gnezditve črnočelega srakoperja (Vipavska dolina, Šentjernejsko polje) se grmovja med drevesne sadike ne sadijo, saj vrsti to ekološko bolj ustreza.

Površina mejice sme pokrivati največ 15% posameznega GERK-a (izhodišče za to številko je poročilo FBI 2018 – Kmecl & Šumrada 2018).

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Izboljšani prehranjevalni in gnezditveni pogoji za tarčne vrste ptic; ugoden vpliv tudi na druge živalske vrste (npr. netopirji, metulji, hrošči, pajki).

VIRI

Kmecl P., Šumrada T. (2018): Monitoring splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine - končno poročilo za leto 2018. DOPPS, Ljubljana.

IME UKREPA: Gnezdilnice za velike sekundarne duplarje

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN:

- veliki skovik *Otus scops*
- čuk *Athene noctua*
- zlatovranka *Coracias garrulus*
- smrdokavra *Upupa epops*
- škorec *Sturnus vulgaris*
- kavka *Corvus monedula*
- vijeglavka *Jynx torquilla*

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Veliki sekundarni duplarji si sami ne izdelujejo gnezditvenih lukenj, zato so povsem odvisni od ponudbe naravnih dupel, ki pa je zaradi propadanja visokodebelnih sadovnjakov, sečnje mejic in načrtnega odstranjevanja odmirajočega drevja iz krajine (npr. iz gozdnih otokov in mejic) zelo pičla. Pomanjkanje je mogoče premostiti z namestitvijo ustreznih gnezdilnic.

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: cela Slovenija z izjemo visokogorja in gozdnatih predelov

RABA, NA KATERI SE UKREP IZVAJA: visokodebelni sadovnjaki - 1222, kmetijsko zemljišče v zaraščanju - 1410, plantaža gozdnega drevja - 1420, drevesa in grmičevje - 1500, kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem - 1800; lahko tudi trajni travniki - 1300 ali kakšna druga raba tal, če je na njej npr. drog elektro napeljave ali kakšen drugačen tip droga, ki omogoča namestitev gnezdilnice

VSEBINA UKREPA (zahteve): Kmet dobi plačilo za vsako nameščeno gnezdilnico za velike sekundarne duplarje (premer vhodne odprtine 5 cm ali več). Gnezdilnice morajo izpolnjevati kriterije glede materiala, oblike in velikosti (zapisane v standardih za gnezdilnice, ki jih je treba še izdelati), nameščene morajo biti skladno z navodili (ki se jih pripravi kot del vsebine ukrepa). Kmet gnezdilnico vsako leto po koncu gnezditvene sezone (september ali oktober) očisti in jo tudi redno vzdržuje (popravlja oziroma zamenja z novo, če gnezdilnica propade prej kot v obdobju 5 let po vpisu v ukrep). Kmet se v ukrep vpiše za minimalno dobo 5 let, vpis naj bo omogočen vsako leto.

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Izboljšani gnezditveni pogoji za velike sekundarne duplarje, povečan gnezditveni uspeh in posledično povečanje gnezdečih populacij.

IME UKREPA: Lovne preže za ptice

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN: ptice kmetijske krajine, ki za lov potrebujejo lovne preže (npr. veliki skovik *Otus scops*, čuk *Athene noctua*, zlatovranka *Coracias garrulus*, črnočeli srakoper *Lanius minor*, rjavi srakoper *Lanius collurio*, postovka *Falco tinnunculus*, prosnik *Saxicola torquata* idr.)

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Nekatere vrste ptic kmetijske krajine za lov potrebujejo lovne preže – to so vzvišena mesta, s katerih se poganjajo za plenom. Mednje sodijo drevesa, grmi, količki ograj, žice, oporni elementi na vrtovih (fižolovke, opore za paradižnik) ipd. V intenzivnejše obdelani kmetijski krajini takšnih elementov praviloma primanjkuje, vzroki za to so različni (npr. komasacije, odstranjevanje struktur zaradi pravila, da je treba iz GERK izrezati vse strukture, ki so širše od 2 m, sicer se zmanjša površina, na katero je vezano plačilo ukrepa). Pomanjkanje lovnih prež lahko premostimo s postavljanjem lesenih količkov v ustrezne habitate.

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: Vipavska dolina, nižine in gričevja SV Slovenije, ravninski predeli Kozjanskega, Šentjernejsko polje

RABA, NA KATERI SE UKREP IZVAJA: trajni travniki - 1300, njive - 1100, neobdelano kmetijsko zemljišče – 1600

VSEBINA UKREPA (zahteve): Kmet dobi plačilo za postavitev vsake lovne preže (1) na rob med dvema travnikoma, (2) na rob med travnikom in njivo, (3) na rob med travnikom / njivo in kolovozom, (4) na rob jarka. Lovna preža je lesen kol višine 1,5-3 m (višina se nanaša na del preže, ki je nad tlemi), ki se ga zapiči v tla do globine 30-50 cm in se ga po potrebi stabilizira, da stoji pokonci. V primeru, da je ploskev kola, na katero se ptice usedajo (torej vrh kola), manjša od 10 cm^2 , se na vrh preže pritrdi prečno letev, dolgo vsaj 50 cm in dimenzijs vsaj $2,5 \times 2,5 \text{ cm}$ (v primeru oglate letve) oziroma premora vsaj 3 cm (v primeru okrogle letve). V primeru, da preža propade ali je odtujena prej kot v obdobju 5 let po vpisu v ukrep, jo je treba zamenjati z novo. Kmet se v ukrep vpiše za minimalno dobo 5 let, vpis naj bo omogočen vsako leto.

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: izboljšani prehranjevalni pogoji za ptice kmetijske krajine.

IME UKREPA: Nepokošeni pas na travniku

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN: veliki skovik *Otus scops*, repaljščica *Saxicola rubetra*, prepelica *Coturnix coturnix*, repnik *Carduelis cannabina*, rumeni strnad *Emberiza citrinella* itd.; ukrep bo koristil tudi mnogim nevretenčarjem, dvoživkam in netopirjem (skrivališča, prehranjevališča).

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Veliki skovik se na Goričkem hrani predvsem s kobilicami dolgotipalčnicami, bramorji in murni, redkeje z nočnimi metulji in ličinkami žuželk (Koležnik 2019). Populacije kobilic dolgotipalčnic so največje na travnikih z višjo, nepokošeno vegetacijo, lahko tudi že v prvih stopnjah zaraščanja travnikov z lesno vegetacijo. Njegova populacija na SPA Goričko upada. Z ustvarjanjem nepokošenih pasov se poveča ponudba hrane za velikega skovika. Repaljščica, prepelica, repnik in rumeni strnad se v tovrstnih nepokošenih pasovih prehranjujejo, lahko pa tudi gnezdi. Tudi njihove populacije v Sloveniji upadajo (Kmecl & Šumrada 2019).

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: SPA Goričko, SPA Ljubljansko barje, SPA Kozjansko

RABA, NA KATERI SE UKREP IZVAJA: trajni travnik - 1300, barjanski travnik – 1321, ekstenzivni sadovnjak – 1222

VSEBINA UKREPA (zahteve): Prva košnja na travniku se izvede med 1. 7. in 1. 8. Pri tem se pusti pas nepokošene trave v velikosti vsaj 10 % površine vključenega travnika. Spravilo mora biti v obliki posušene mrve; odvoz biomase s travnika je obvezen. Druga košnja se mora izvesti po 15. 8. v tekočem letu. Pas trave se sme pokositi po 15. 8. tekočega leta. Če se pas pusti do naslednjega leta, potem ga je treba pokositi do 15. 6. v naslednjem letu. Pas nepokošene trave mora biti vsako leto na drugem mestu. Pas nepokošene trave ne sme vsebovati tujerodnih invazivnih rastlin ali pa jih je treba v primeru pojavljanja točkovno odkositi pred pričetkom njihovega cvetenja. Prepovedano je požiganje travnikov, paša in preoravanje. Višina plačila se linearno veča glede na % travnika, ki ga lastnik pusti nepokošenega (osnovno plačilo je za nepokošeni pas, ki pokriva 10% travnika; če lastnik pusti nepokošene 20% površine travnika, dobi dvakratnik osnovnega plačila itd.)

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Izboljšani prehranjevalni pogoji za tarčne vrste ptic; ugoden vpliv tudi na druge živalske vrste (npr. nevretenčarji, dvoživke, netopirji).

VIRI

Kmecl P., Šumrada T. (2018): Monitoring splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine - končno poročilo za leto 2018. DOPPS, Ljubljana.

Koležnik B. (2019): Domači okoliš, prehrana in raba prehranjevalnih habitatov velikega skovika (*Otus scops*) v mozaični kulturni krajini na Goričkem (SV Slovenija). MSc thesis. Univerza v Mariboru, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Oddelek za biologijo.

IME UKREPA: Praha za ptice

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN:

- priba *Vanellus vanellus*
- poljski škrjanec *Alauda arvensis*
- hribski škrjanec *Lullula arborea*
- repaljščica *Saxicola rubetra*
- divja grlica *Streptopelia turtur*
- prosnik *Saxicola torquata*
- veliki strnad *Miliaria calandra*
- rumeni strnad *Emberiza citrinella*
- rjava penica *Sylvia communis*
- repnik *Linaria cannabina*
- prepelica *Coturnix coturnix*
- jerebica *Perdix perdix*

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Mnoge vrste ptic kmetijske krajine gnezdijo na opuščenih njivskih površinah, med katere lahko uvrstimo tudi praho (čeprav gre za površine, kjer je obdelava opuščena le za obdobje enega leta, so praviloma poraščene z vrstno in strukturno zelo heterogeno plevelno vegetacijo, ki je za ptice bistvenega pomena).

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: cela Slovenija z izjemo visokogorja (skalnati predeli) in gozdnatih predelov

RABA, NA KATERI SE UKREP IZVAJA: njive - 1100

VSEBINA UKREPA (zahteve): Lastnik zemljišča njivsko površino po poletni ali jesenski žetvi preorje in pusti, da se zaraste s samoniklo plevelno vegetacijo. Na nastali prahi obdela zgornjo plast zemlje (plitva obdelava) jeseni (po 1. 9.) naslednje leto, do takrat pa na površini ne opravlja nobenih del. Na površini je prepovedana uporaba gnojil in fitofarmacevtskih sredstev. Kmet se lahko v ukrep vpiše s celo njivo ali le z delom njive. Površina s praho je lahko vsako leto na istem mestu ali pa se lokacija menja.

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Izboljšal se bo gnezditveni uspeh tarčnih vrst ptic, s tem pa povečala njihova populacija.

IME UKREPA: Zaplate golih tal za poljskega škrjanca

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN: poljski škrjanec *Alauda arvensis*

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Poljski škrjanec je v Sloveniji v obdobju 2008-2018 doživel strm upad populacije (Kmecl & Šumrada 2018). Del populacije naseljuje ekstenzivne suhe travnike (npr. Kras, Istra, Banjšice, Pivško), del pa intenzivno obdelane njivske površine (npr. Ljubljansko barje, Pomurska ravan, Goričko). V Evropi naj bi bil glavni razlog za njegov upad na njivah povečanje njivskih površin, zasejanih s koruzo, ozimnim žitom, sončnicami in oljno ogrščico (Chamberlain & Crick 1999, Chamberlain & Siriwardena 2000, Chamberlain *et al.* 2000), ki mu omogočajo manjše število gnezditvenih poskusov na leto kot npr. lucerna, jara žita in praha (Chamberlain *et al.* 2000, Donald *et al.* 2001, Eraud & Boutin 2002), kjer ima lahko tri do štiri legla na leto (Morris *et al.* 2004). Poleg tega je njegov gnezditveni uspeh zelo majhen na intenzivnih travnikih in pašnikih, in sicer zaradi pogostih košenj oz. teptanja (Erdős *et al.* 2009, Koleček *et al.* 2015, Kuiper *et al.* 2015). V Veliki Britaniji, Nemčiji, Švici in na Danskem so znanstveniki ugotovili, da so gnezditvena gostota, gnezditveni uspeh, telesna kondicija speljanih mladičev in/ali število poskusov gnezdenja poljskega škrjanca v sezoni večji na njivah s ploskvami golih tal kot na konvencionalno zasejanih njivah (Oddershær *et al.* 1997, Morris *et al.* 2004, Fischer *et al.* 2009, Schmidt *et al.* 2017).

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: cela Slovenija – območja razširjenosti vrste glede na podatke Atlasa gnezdk Slovenske (Mihelič *et al.* 2019) in spletnega portala NOAGS (<http://atlas.ptice.si/atlas/index.php?r=user/login>).

RABA NA KATERI SE UKREP IZVAJA: njive - 1100

VSEBINA UKREPA (zahteve): Kmet dobi plačilo za zaplate golih tal sredi njive ozimnega žita ali oljne ogrščice (od robov njive morajo biti zaplate oddaljene vsaj 5 m), ki jih ustvari tako, da ob setvi žita na določenih mestih ugasne sejalnico oz. jo dvigne (da se proces sejanja prekine) ter jo čez čas ponovno prižge oz. spusti. Minimalna velikost zaplat golih tal mora biti 25 m². Minimalno zahtevano število zaplat na njivah določene velikosti je naslednje:

njiva velikosti do 0,5 ha: vsaj 1 zaplata
njiva velikosti 0,6-1,0 ha: vsaj 2 zaplati
njiva velikosti 1,1-1,5 ha: vsaj 3 zaplate
njiva velikosti 1,6-2,0 ha: vsaj 4 zaplate
njiva velikosti 2,1-2,5 ha: vsaj 5 zaplat
njiva velikosti 2,6-3,0 ha: vsaj 6 zaplat
in po enakem vzorcu naprej.

Plačilo ukrepa je vezano na skupno velikost zaplat (osnovno plačilo je za 25 m² veliko zaplato, za večjo skupno površino zaplat se plačilo linearno poveča).

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Izboljšani gnezditveni in prehranjevalni pogoji za poljskega škrjanca, postopno povečanje populacije zaradi večjega števila legal letno in večjega preživetja mladičev.

VIRI

Chamberlain E.E., Crick H.P.Q. (1999): Population declines and reproductive performance of Skylarks *Alauda arvensis* in different regions and habitats of the United Kingdom. *Ibis* 141: 38-51.

Chamberlain D.E., Siriwardena G.M. (2000): The effects of agricultural intensification on Skylarks (*Alauda arvensis*): Evidence from monitoring studies in Great Britain. *Environ Rev* 8: 95–113.

Chamberlain D.E., Vickery J.A., Gougl, S. (2000): Spatial and temporal distribution of breeding Skylarks *Alauda arvensis* in relation to crop type in periods of population increase and decrease. *Ardea* 88 (1): 61–73.

Donald P.F., Evans A.D., Buckingham D.L., Muirhead L.B., Wilson J.D. (2001): Factors affecting the territory distribution of Skylarks *Alauda arvensis* breeding on lowland farmland. *Bird Study* 48 (3): 271-278.

Eraud C., Boutin J.-M. (2002): Density and productivity of breeding Skylarks *Alauda arvensis* in relation to crop type on agricultural lands in western France. *Bird Study* 49: 287–296.

Erdős S., Báldi A., Batáry P. (2009): Nest-site selection and breeding ecology of Sky Larks *Alauda arvensis* in Hungarian farmland. *Bird Study* 56 (2): 259-263.

Fischer J., Jenny M., Jenni L. (2009): Suitability of patches and in-field strips for Sky Larks *Alauda arvensis* in a small-parcelled mixed farming area. *Bird Study* 56 (1): 34–42.

Kmecl P., Šumrada T. (2018): Monitoring splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine - končno poročilo za leto 2018. DOPPS, Ljubljana.

Koleček J., Reif J., Weidinger K. (2015): The abundance of a farmland specialist bird, the Skylark, in three European regions with contrasting agricultural management. *Agr Ecosyst Environ* 212: 30-37.

Kuiper M.W., Ottens H.J., van Ruijven J., Koks B.J., de Snoo G.R., Berendse F. (2015): Effects of breeding habitat and field margins on the reproductive performance of Skylarks (*Alauda arvensis*) on intensive farmland. *J Ornithol* 156: 557–568.

Mihelič T., Kmecl P., Denac K., Koce U., Vrezec A., Denac D. (ur.) (2019): *Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdkov 2002–2017*. DOPPS, Ljubljana.

Morris A. J., Holland J. M., Smith B., Jones N. E. (2004): Sustainable Arable Farming For an Improved Environment (SAFFIE): managing winter wheat sward structure for Skylarks *Alauda arvensis*. *Ibis* 146 (Suppl. 2): 155–162.

Oddershkær P., Prang A., Poulsen J. G., Andersen P. N., Elmegaard N. (1997): Skylark (*Alauda arvensis*) utilisation of micro-habitats in spring barley fields. *Agriculture, Ecosystems and Environment* 62: 21–29.

Schmidt J.-U., Eilers A., Schimkat M., Krause-Heiber J., Timm A., Nachtigall W., Kleber A. (2017): Effect of Sky Lark plots and additional tramlines on territory densities of the Sky Lark *Alauda arvensis* in an intensively managed agricultural landscape. *Bird Study* 64 (1): 1–11.

IME UKREPA: Solitarna drevesa

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN:

- veliki skovik *Otus scops*
- čuk *Athene noctua*
- zlatovranka *Coracias garrulus*
- črnočeli srakoper *Lanius minor*
- hribski škrjanec *Lullula arborea*
- rumeni strnad *Emberiza citrinella*
- drevesna cipa *Anthus trivialis*
- prosnik *Saxicola torquata* idr.

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Mnoge ptice kmetijske krajine za gnezditve, petje, lov ali razgledovanje potrebujajo drevesa. Ta so lahko bodisi del mejice ali solitarna, oboja pa so zlasti v bolj intenzivni kmetijski krajini podvržena izsekovanju, sploh npr. ob izvajanju komasacij. Z ukrepom bi ohranjali solitarna drevesa.

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: cela Slovenija z izjemo visokogorja (skalnati predeli) in gozdnatih predelov ter z izjemo območij gnezditve občutljivih vrst, kjer je lahko problem plenjenje (priba, poljski škrjanec, veliki škurh) – ta območja se zariše glede na podatke Atlasa ptic Slovenije.

RABA, NA KATERI SE UKREP IZVAJA: ni relevantno

VSEBINA UKREPA (zahteve): Kmet dobi plačilo za zasaditev vsakega listnatega drevesa avtohtone vrste (1) na rob med dvema travnikoma, (2) na rob med travnikom in njivo, (3) na rob med travnikom / njivo in kolovozom, (4) na rob jarka; pri čemer je najbližje vsaj 7 m visoko drevo od lokacije načrtovane zasaditve oddaljeno vsaj 50 m. Če kmet posadi več dreves, mora biti minimalni razmak med njimi 50 m. V primeru saditve sadnih dreves morajo biti sadike sezanci. Pri saditvi je obvezna uporaba zaščitnih mrežastih tulcev višine vsaj 1,5 m, da se prepreči objedanje prostoživečih živali. Prvih 5 let je treba sadike vsako leto vsaj enkrat pregledati in odstraniti morebitne vzpenjavke (npr. slak, hmelj, srobot, kovačnik). V primeru, da drevo propade prej kot v obdobju 5 let po vpisu v ukrep, ga je treba zamenjati z novim drevesom. Kmet se v ukrep vpiše za minimalno dobo 5 let, vpis naj bo omogočen vsako leto.

Kmet dobi določeno plačilo (za posamezno drevo) tudi, če ohranja obstoječa solitarna drevesa.

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Izboljšani prehranjevalni in gnezditveni pogoji za ptice.

IME UKREPA: Suhi kraški travniki

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN:

- hribski škrjanec *Lullula arborea*
- kačar *Circaetus gallicus*
- kotorna *Alectoris graeca*
- pisana penica *Sylvia nisoria*
- podhujka *Caprimulgus europaeus*
- poljski škrjanec *Alauda arvensis*
- rjava cipa *Anthus campestris*
- rjavi srakoper *Lanius collurio*
- smrdokavra *Upupa epops*
- veliki skovik *Otus scops*
- veliki strnad *Miliaria calandra*
- vrtni strnad *Emberiza hortulana*

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Brez kmetijske rabe suhi kraški travniki ne morejo obstati. Dosedanji kmetijski ukrepi niso bili dovolj učinkoviti, da bi ustavili zaraščanje kraških travnikov in širjenje gozda, posledično pa se je začel upad varovanih vrst na SPA (posebna območja varstva). Nekatere vrste sicer kažejo kratkoročno stabilen trend, a predvsem tiste, ki so odvisne od poznejših sukcesijskih faz travnikov. Zajete so vse vrste ptic, ki imajo domači okoliš na suhih kraških travnikih in jim te predstavljajo ključno območje prehranjevanja.

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: SPA Kras

RABA, NA KATERI SE UKREP IZVAJA: trajni travniki - 1300, kmetijsko zemljišče v zaraščanju - 1410, kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem - 1800

VSEBINA UKREPA (zahteve):

- paša z nizko obtežbo (min. 0,3 do max. 0,8 GVŽ/ha) ALI košnja 1x letno po 1. 7.
- v primeru paše morajo biti živali ograjene z ustrezno zaščitno ograjo (tudi proti zverem)
- prepoved vnosa gnojil na travnik
- prepoved dosejavanja
- prepoved dohranjevanja živali v obdobju paše

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Zaustavitev zaraščanja kraških travnikov, zaustavitev negativnega trenda varovanih travniških vrst (zgoraj naštete vrste ptic).

IME UKREPA: Priba – izogibanje delu njive, kjer je gnezdo

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN: priba *Vanellus vanellus*, kvalifikacijska vrsta za obdobje gnezditve na treh slovenskih območjih Natura 2000 za ptice (SPA Ljubljansko barje, SPA Drava, SPA Črete), ki je globalno uvrščena med ranljive vrste (VU) (BirdLife International 2015).

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Priba v Sloveniji gnezdi pretežno na njivah, njena gnezditvena sezona pa časovno sovpada s kmetijskimi opravili (oranje, brananje, sejanje, nanašanje umetnih gnojil), zaradi česar določen del gnezd propade. Za vrsto v trenutni finančni perspektivi ne obstaja noben ukrep, ki bi ji omogočil uspešno gnezditve na njivah. Trend pribi v Sloveniji za obdobje 2008-2018 je zmeren upad (Kmecl & Šumrada 2018).

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: nižinski deli Slovenije (območja, kjer je vrsta razširjena glede na novi atlas gnezdk, Mihelič *et al.* 2019), prioritetno pa SPA Ljubljansko barje, SPA Drava in SPA Črete.

RABA, NA KATERI SE UKREP IZVAJA: 1100 - njive

VSEBINA UKREPA (zahteve): Ornitolog na osnovi spreminja vedenja odraslih prib določi lokacijo gnezda (potrebni so okoli 3 dnevi za posamezen par) in jo na terenu označi na nevpadljiv način in v določeni oddaljenosti od gnezda (skupna površina 25 m²). Kmet se označenemu delu njive povsem izogiba do datuma, ki ga ornitolog določi glede na fazo, v kateri je gnezdo (jajca, mladiči; preverjanje faze gnezdenja zahteva vsaj 5 dni dela ornitologa na posamezen par) – datum je od primera do primera različen. V času do tega datuma niso na označenem delu dovoljena nobena dela s traktorjem ali drugo mehanizacijo, ki bi lahko poškodovala ali uničila gnezdo. Po tem datumu lahko kmet normalno obdeluje celotno njivo.

Ukrep vključuje stroške plačila lastnikom zemljišč kot tudi stroške ornitologa (terensko in pisarniško delo, potni stroški).

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Varstvo njivskih gnezdišč bo pribam omogočilo uspešno gnezditve (speljani mladiči). To pomeni povečano rodnost vrste in s tem dobro osnovo za povečanje gnezditvene populacije.

VIRI

BirdLife International (2015): European Red list of birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

Kmecl P., Šumrada T. (2018): Monitoring splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine - končno poročilo za leto 2018. DOPPS, Ljubljana.

Mihelič T., Kmecl P., Denac K., Koce U., Vrezec A., Denac D. (eds.) (2019): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdk 2002–2017. DOPPS, Ljubljana.

IME UKREPA: Priba - zakasnjena obdelava njive

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN: priba *Vanellus vanellus*, kvalifikacijska vrsta za obdobje gnezditve na treh slovenskih območjih Natura 2000 za ptice (SPA Ljubljansko barje, SPA Drava, SPA Črete), ki je globalno uvrščena med ranljive vrste (VU) (BirdLife International 2015). Verjetno bi ukrep koristil tudi poljskemu škrnjancu *Alauda arvensis*, ki ima v Sloveniji podobno gnezditveno ekologijo kot priba.

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Priba v Sloveniji gnezdi pretežno na njivah, njena gnezditvena sezona pa časovno sovpada s kmetijskimi opravili (oranje, brananje, sejanje, nanašanje umetnih gnojil), zaradi česar določen del gnezd propade. Za vrsto v trenutni finančni perspektivi ne obstaja noben ukrep, ki bi ji omogočil uspešno gnezditve na njivah. Trend prie v Sloveniji za obdobje 2008-2018 je zmeren upad (Kmecl & Šumrada 2018).

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: nižinski deli Slovenije (območja, kjer je vrsta razširjena glede na novi atlas gnezdilk, Mihelič *et al.* 2019), prioritetno pa SPA Ljubljansko barje, SPA Drava in SPA Črete.

RABA, NA KATERI SE UKREP IZVAJA: 1100 (njive)

VSEBINA UKREPA (zahteve): Priprava njive za setev (gnojenje, oranje, brananje itd.) in setev se opravita pred 10. 3. ali po 25. 5. (glej npr. Schifferli *et al.* 2009); med tema dvema datumoma kakršnakoli kmetijska dela s traktorjem na njivi niso dovoljena.

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Varstvo njivskih gnezdišč bo pribam omogočilo uspešno gnezditev (speljani mladiči). To pomeni povečano rodnost vrste in s tem dobro osnovo za povečanje gnezditvene populacije.

Viri:

BirdLife International (2015): European Red list of birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

Kmecl P., Šumrada T. (2018): Monitoring splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine - končno poročilo za leto 2018. DOPPS, Ljubljana.

Mihelič T., Kmecl P., Denac K., Koce U., Vrezec A., Denac D. (eds.) (2019): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdilk 2002–2017. DOPPS, Ljubljana.

Schifferli L., Rickenbach O., Koller A., Grüebler M. (2009): Massnahmen zur Förderung des Kiebitzes *Vanellus vanellus* im Wauwilermoos (Kanton Luzern): Schutz der Nester vor Landwirtschaft und Prädation. Der Ornithologische Beobachter 106 (3): 311-326.

IME UKREPA: Zasaditev visokodebelnih sadovnjakov

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN:

- veliki skovik *Otus scops*
- čuk *Athene noctua*
- zlatovranka *Coracias garrulus*
- smrdokavra *Upupa epops*
- vijeglavka *Jynx torquilla*
- pogorelček *Phoenicurus phoenicurus*
- zelena žolna *Picus viridis*
- škorec *Sturnus vulgaris*
- poljski vrabec *Passer montanus*
- sinice Paridae
- v krošnjah gnezdeče vrste ptic (npr. zelenec *Chloris chloris*, lišček *Carduelis carduelis*, grilček *Serinus serinus*)

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Visokodebelni sadovnjaki v Sloveniji so večinoma zelo stari in propadajo (nekateri so tudi načrtno izsekani), lastniki jih ne obnavljajo ali sadijo na novo; prednost dajejo nizkodebelnim sadnim drevesom, v katerih pa se z desetletji ne razvijejo dupla. S tem se izgublja gnezditveni habitat za številne vrste ptic kmetijske krajine, ki gnezdi v duplih, ter tudi za nekatere druge redke vrste živali (npr. puščavnik *Osmotherma eremita*).

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: cela Slovenija z izjemo visokogorja in gozdnatih predelov

RABA, NA KATERI SE UKREP IZVAJA: lahko na vseh rabah, razen na tistih, kjer naravni pogoji niso primerni za rast visokodebelnega sadovnjaka (npr. 1321, 2000, 4100, 4210, 4220, 5000, 6000, 7000)

VSEBINA UKREPA (zahteve): Kmet mora hkrati zasaditi vsaj pet sadnih dreves avtohtonih slovenskih sort na bujni podlagi, ki morajo biti med seboj oddaljena vsaj 10 m. Drevesa ne smejo biti zasajena v liniji (kot drevored ali mejica), temveč na ploskvi. Drevesa je treba zasaditi z zaščitnimi mrežastimi tulci, visokimi vsaj 1,5 m, in z zaščitnimi žičnatimi košarami okoli koreninskega sistema, s katerimi se prepreči objedanje voluharja. Prvih 5 let je treba s sadik vsako leto vsaj enkrat odstraniti morebitne vzpenjavke (npr. slak, hmelj, srobot, kovačnik). Trato med drevesi je treba vsaj enkrat letno pokositi ali popasti (max. obtežba do 1 GVŽ/ha, max. trajanje paše 1 mesec). Prepovedana je uporaba fitofarmacevtskih sredstev (dovoljena le sredstva, ki se uporabljajo v ekološkem kmetijstvu) in umetnih gnojil. V primeru, da katero od zasajenih sadnih dreves propade v času trajanja vključitve v ukrep, ga je treba zamenjati z novim sadnim drevesom na bujni podlagi. Polovica zasajenih sadnih dreves morajo biti jablane, saj se v njih najhitreje in najpogosteje razvijejo dupla.

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Dolgoročno izboljšani gnezditveni pogoji za ptice, vezane na visokodebelne sadovnjake, povečan gnezditveni uspeh in posledično povečanje gnezdečih populacij.

IME UKREPA: Varstvo hribskega škrjanca na njivah

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN: hribski škrjanec *Lullula arborea*, vrsta z Aneksa I Direktive o pticah

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Hribski škrjanec na Goričkem gnezdi pretežno na njivah (zlasti ozimno žito, praha), njegova gnezditvena sezona pa časovno sovpada s kmetijskimi opravili (oranje, brananje, sejanje, nanašanje umetnih gnojil), zaradi česar določen del gnezd propade. Za vrsto v trenutni finančni perspektivi ne obstaja noben ukrep, ki bi ji omogočil uspešno gnezditve na njivah. Trend hribskega škrjanca na Goričkem za obdobje 2005-2019 je zmeren upad.

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: Krajinski park Goričko oz. SPA Goričko

RABA, NA KATERI SE UKREP IZVAJA: njive - 1100

VSEBINA UKREPA (zahteve): Ukrep je dvostopenjski. V prvem letu ornitolog pregleda vsa potencialna območja, kjer je bila vrsta zabeležena v zadnjih 5 letih. Kjer vrsto odkrije, na podlagi podatkov večdnevnega spremljanja rabe habitata zariše okvirne meje teritorija (5-7 terenskih dni za posamezen teritorij). Na podlagi istih podatkov nato definira krajinske elemente, ki morajo za varstvo vrste ostati nespremenjeni (npr. žitna njiva, praha, gozdni otok, mejica, ekstenzivni suhi travnik itd.) – gre za elemente, ki jih par uporablja za petje, prehranjevanje, nabiranje gnezditvenega materiala in gnezditve. Lastnik teh zemljišč je upravičen do plačila za obdobje 5 let, če s temi elementi gospodari skladno z navodili ornitologa (izplačilo v enkratnem znesku v prvem letu vstopa v ukrep). V Avstriji je višina tega plačila 300 EUR (za 5 let).

V drugi stopnji ornitolog spremlja vedenje hribskih škrjancev na zasedenih teritorijih in skuša določiti lokacijo gnezda (poleg dejansko najdenega gnezda zadošča tudi nabiranje gnezditvenega materiala ali opazovanje staršev s hrano v kljunu; potrebnih je 3-5 dni za posamezen par). Nato ornitolog v komunikaciji z lastnikom zemljišča določi, kolikšen del njive, na katerem je tudi gnezdo, bo do določenega datumua ostal neobdelan (datum določi ornitolog glede na fazo, v kateri je gnezdo – ali šele jajca ali že mladiči). Lastnik, ki se vključi v ta ukrep, je upravičen do dodatnega plačila, ki je vezano samo na tisto leto. V Avstriji je višina tega plačila 450 EUR/ha (za 1 leto).

Ukrep vključuje stroške plačila lastnikom zemljišč kot tudi stroške ornitologa (terensko in pisarniško delo, potni stroški).

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Varstvo njivskih gnezdišč bo hribskim škrjancem omogočilo uspešno gnezditve (speljani mladiči). To pomeni povečano rodnost vrste na območju Goričkega in s tem dobro osnova za povečanje gnezditvene populacije ter posledično rekolonizacijo predelov, s katerih je vrsta v preteklih letih izginila.

IME UKREPA: Cvetni pasovi

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN:

- Jerebica *Perdix perdix*
- Prepelica *Coturnix coturnix*
- Postovka *Falco tinnunculus*
- Poljski škrjanec *Alauda arvensis*
- Rumena pastirica *Motacilla flava*
- Repaljščica *Saxicola rubetra*
- Prosnik *Saxicola torquatus*
- Črnočeli srakoper *Lanius minor*
- Rjavi srakoper *Lanius collurio*
- Rumeni strnad *Emberiza citrinella*
- Veliki strnad *Miliaria calandra*

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Intenzifikacija kmetijstva je privedla do naglega upada biodiverzitete v kmetijski kulturni krajini. Zaradi vse večjih obdelovalnih površin prihaja do fragmentacije in izgube ekstenzivnih travnikov, ki jih tarčne vrste ptic uporabljajo kot gnezdišča, skrivališča in prehranjevališča. Ustrezen habitat izgublajo tudi druge živalske in rastlinske vrste, slabša pa se tudi stanje in zmanjšuje obseg habitatnih tipov vlažnih in suhih travnišč.

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: ukrep se izvaja na območju celotne Slovenije z izjemo skalnatih predelov v visokogorju ter površin, obraslih z gozdom.

RABA NA KATERI SE UKREP IZVAJA: njive - 1100

VSEBINA UKREPA (zahteve): Kmet dobi plačilo za vzpostavitev cvetnega pasu na robnem delu njive. Najkrajša stranica cvetnega pasu mora znašati vsaj 3 metre, površina pa mora obsegati vsaj 5 % celotne površine GERK-a, ki ga kmet vpiše v ta ukrep. Na vsakih 10 m^2 površine cvetnega pasu mora kmet zakoličiti po eno palico dolžine do največ 1,5 metra in debeline do največ 2 cm (navedenim dimenzijam ustreza npr. vrbova veja), kot lovilne preže za manjše ptice pevke.

Na površini, namenjeni vzpostavitvi cvetnega pasu, kmet v prvem letu izvede plitvo oranje tal. Nato v maksimalno petih dneh po oranju opravi raztros zelenega mulča v svežem stanju, na debelini 5-10 cm, po 2/3 površine. Po raztrosu naj se zeleni mulč povalja. Zeleni mulč kmet lahko pridela sam ali pa ga odkupi. V primeru lastne pridelave se mora posvetovati s strokovnjakom za travništvo, ob tem pa mora upoštevati naslednje smernice:

- na travniku, ki bo namenjen produkciji zelenega mulča, se ni nikoli izvajalo paše in gnojenja
- rastlinske vrste na travniku morajo biti prilagojene lokalnim rastnim razmeram površine, na kateri se bo opravil raztros zelenega mulča
- na travniku, ki bo namenjen produkciji zelenega mulča, mora uspevati vsaj 10 rastlinskih vrst z barvitimi cvetovi
- na travniku ni zaznati prisotnosti invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst; kot take se spremljajo: zlata rozga (*Solidago* sp.), japonski dresnik (*Fallopia japonica*), pelinolistna žvrklja (*Ambrosia artemisiifolia*) in enoletna suholetnica (*Erigeron annuus*)
- travnik, namenjen produkciji zelenega mulča, naj se kosi po obdobju semenjenja združbotvornih rastlinskih vrst, katerih uspevanje je potrebno za obstoj oziroma razvoj habitatnega tipa; tu je še posebej nujen posvet s strokovnjakom za travništvo

V drugem in vseh nadaljnjih letih izvajanja ukrepa naj se košnja izvaja po 1.7. ter mozaično:

- cvetni pas naj se kosi 1-krat letno, na največ $\frac{1}{2}$ celotne površine
- površina cvetnega pasu, ki bo ob tem ostala nepokošena, naj se obvezno pokosi v naslednjem letu
- košnja cvetnega pasu naj se izvaja od enega roba travnika do drugega

Spravilo mora biti v obliki posušene mrve. Paša znotraj cvetnega pasu ni dovoljena. Prav tako velja prepoved gnojenja in uporabe fitofarmacevtskih sredstev.

Od začetka maja do konca avgusta naj se na novo vzpostavljeni cvetni pas pregleduje vsaj 1-krat mesečno. V primeru pojava tujerodnih rastlinskih vrst naj se le-te odstrani še pred obdobjem cvetenja in na selektiven mehanski način. Prav tako naj se s točkovnim odkosom enoletnih poganjkov omejuje širjenje nekaterih hitro rastočih grmovnih vrst, kot so vrbe (*Salix sp.*), krhlika (*Rhamnus frangula*) in druge lesne vrste.

Ukrep je v obdobju trajanja sheme kmetijsko-okoljskih ukrepov možno vpisati vsako leto. Kmet pa se z vpisom zaveže izvajati ukrep za minimalno dobo 5 let.

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Z uspešno izvedbo ukrepa pričakujemo povečanje mozaičnosti in biodiverzitete v kmetijski kulturni krajini. Vzpostavljeni cvetni pasovi bodo služili kot gnezdišča in prehranjevališča tarčnih vrst ptic in s tem omogočili povečanje njihovih gnezditvenih populacij. Pojavljanje nekaterih vrst bo možno tudi tam, kjer je kmetijska krajina sicer že zelo intenzivno obdelana in so prisotne velike obdelovalne površine (npr. ravninski deli V Slovenije). Poleg pozitivnih učinkov na ptice pričakujemo, da bo ukrep pozitivno vplival tudi na druge živalske skupine, kot so sesalci, pajki in različne skupine žuželk (med njimi tudi na vrste, ki so pomembni oprševalci kulturnih rastlin). Hkrati bo z raztrosom zelenega mulča na robni del obdelovalnih površin omogočeno izboljšanje stanja nekaterih ogroženih habitatnih tipov suhih in vlažnih travnišč v kmetijski kulturni krajini.

IME UKREPA: Proizvodnja zelenega mulča

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN:

- Jerebica *Perdix perdix*
- Prepelica *Coturnix coturnix*
- Postovka *Falco tinnunculus*
- Priba *Vanellus vanellus*
- Veliki škurh *Numenius arquata*
- Poljski škrjanec *Alauda arvensis*
- Rumena pastirica *Motacilla flava*
- Repaljščica *Saxicola rubetra*
- Prosnik *Saxicola torquatus*
- Črnočeli srakoper *Lanius minor*
- Rjavi srakoper *Lanius collurio*
- Rumeni strnad *Emberiza citrinella*
- Veliki strnad *Miliaria calandra*

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Intenzifikacija kmetijstva je privedla do naglega upada biodiverzitete v kmetijski kulturni krajini. Zaradi vse večjih obdelovalnih površin prihaja do fragmentacije in izgube ekstenzivnih travnikov, ki jih tarčne vrste ptic uporabljajo kot gnezdišča, skrivališča in prehranjevališča. Ustrezni habitat izgubljajo tudi druge živalske in rastlinske vrste, slabša pa se tudi stanje in zmanjšuje obseg habitatnih tipov vlažnih in suhih travnišč.

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: ukrep se izvaja na območju celotne Slovenije z izjemo skalnatih predelov v visokogorju ter površin, obraslih z gozdom.

RABA NA KATERI SE UKREP IZVAJA:

ekstenzivni sadovnjak - 1222, trajni travnik - 1300, barjanski travnik - 1321, kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem - 1800

VSEBINA UKREPA (zahteve): Kmet dobi plačilo za ohranjanje in vzdrževanje travnika, ki je namenjen produkciji zelenega mulča. Ukrep lahko vpiše na celotnem ali le na delu GERK-a. V zadnjem primeru izloči poljino. Plačilo, ki ga dobi kmet za izvajanje ukrepa, narašča linearno z velikostjo površino, na kateri se ukrep izvaja.

Pri izbiri travnika se mora kmet posvetovati s strokovnjakom za travništvo, ob tem pa mora upoštevati naslednje smernice:

- na travniku se ni nikoli izvajalo paše in gnojenja
- na travniku mora uspevati vsaj 10 rastlinskih vrst z barvitimi cvetovi
- na travniku ni zaznati prisotnosti invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst; kot take se spremljajo: zlata rozga (*Solidago* sp.), japonski dresnik (*Fallopia japonica*), pelinolistna žvrklja (*Ambrosia artemisiifolia*) in enoletna suholetnica (*Erigeron annuus*)

Pri gospodarjenju s travniki za produkcijo zelenega mulča mora kmet upoštevati naslednje smernice:

- travnik naj se prvič kosi po obdobju semenjenja združbotvornih rastlinskih vrst, katerih uspevanje je potrebno za obstoj oziroma razvoj habitatnega tipa. Tu je prav tako nujen posvet s strokovnjakom za travništvo.
- košnja naj se izvaja od enega roba travnika do drugega
- paša in gnojenje se na travniku ne izvajata, prav tako je prepovedana uporaba fitofarmacevtskih sredstev

Ukrep je v obdobju trajanja sheme kmetijsko-okoljskih ukrepov možno vpisati vsako leto. Kmet pa se z vpisom zaveže izvajati ukrep za minimalno dobo 1 leta.

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Z uvedbo ukrepa in pripadajočega dovolj visokega plačila bodo kmetje finančno stimulirani, da ohranijo fragmente manj produktivnih, a biodiverzitetno izredno pestrih ekstenzivnih travnikov znotraj naše kmetijske kulturne krajine. Ohranjanje ugodnega stanja tovrstnih travnikov bo pozitivno vplivalo tako na tarčne vrste ptic kot tudi na druge živalske in rastlinske vrste ter habitatne tipe suhih in vlažnih travnišč. Z uporabo proizvedenega zelenega mulča bo hkrati povečana možnost širjenja teh habitatnih tipov na druga kmetijsko bolj intenzivno obdelana območja Slovenije.

IME UKREPA: Zaplate grmovja

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN:

- Jerebica *Perdix perdix*
- Drevesna cipa *Anthus trivialis*
- Prosnik *Saxicola torquatus*
- Pisana penica *Sylvia nisoria*
- Vrtna penica *Sylvia borin*
- Rjava penica *Sylvia communis*
- Bičja trstnica *Acrocephalus schoenobaenus*
- Močvirska trstnica *Acrocephalus palustris*
- Kobiličar *Locustella naevia*
- Rjavi srakoper *Lanius collurio*
- Repnik *Carduelis cannabina*
- Rumeni strnad *Emberiza citrinella*
- Veliki strnad *Miliaria calandra*

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Manjši grmiščni sestoji, ki povečujejo strukturiranost kmetijske kulturne krajine, postajajo vse redkejši. Njihovo naglo izginjanje je ponekod povezano z močnim zaraščanjem zemljišč, drugod pa z izsekavanjem grmišč zaradi potreb po večjih površinah obdelovalne zemlje. Zaradi omenjenega so v nevarnosti predvsem vrste ptic, ki jim tovrstni sestoji predstavljajo ključen element njihovega domačega okoliša. Poleg gnezdišč jim nudijo tudi pevska mesta, prehranjevališča, preže ter skrivališča.

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: ukrep se izvaja na območju celotne Slovenije z izjemo skalnatih predelov v visokogorju ter površin, obraslih z gozdom.

RABA NA KATERI SE UKREP IZVAJA: njiva - 1100, trajni travnik - 1300, travnine z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi - 1320, barjanski travnik - 1321, kmetijsko zemljišče v zaraščanju - 1410, kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem - 1800

VSEBINA UKREPA (zahteve): Kmet dobi plačilo za vzdrževanje vsake obstoječe oz. zasaditev vsake nove linearne grmovne zaplate.

Obvezna zahteva: Kmet na svojem zemljišču vzdržuje že obstoječe linearne grmovne zaplate. Plačilo je dodeljeno glede na odstotek površine GERK-a, ki jo preraščajo obstoječe vzdrževane grmovne zaplate. Plačilo narašča linearno s površino vzdrževanih obstoječih grmovnih zaplat, ki pa ne sme presegati 15 % površine GERK-a.

Linearne grmovne zaplate mora kmet obrezovati in redčiti enkrat v obdobju treh let, ob tem mora redčenje opraviti na način, ki ohranja strnjenočnost grmičevja. Dolžina grmovne zaplate, za katero kmet prejema plačilo, se v času vzdrževanja ne sme zmanjševati. Obrezovanje in redčenje zaplat naj se izvajata med 1. oktobrom in 28. februarjem. Uporaba fitofarmacevtskih sredstev ni dovoljena. Kmet naj iz obstoječega grmišča redno odstranjuje morebitne tujerodne rastlinske vrste.

Izbirna zahteva: Kmet na svojem zemljišču na novo zasadi linearne grmovne zaplato. Dolžina slednje naj znaša med minimalno 5 in maksimalno 20 metri. Širina strukture pa naj bo vsaj 5 metrov. Plačilo je dodeljeno za vsako posamezno zasajeno zaplato, skupna površina obstoječih in na novo zasajenih grmovnih zaplat pa naj ne presega 15 % površine GERK-a.

Plačilo ukrepa narašča z dolžino na novo zasajene linearne grmovne zaplate, in sicer:

- 5-10 m zasajene linearne grmovne zaplate → osnovno plačilo
- 10-15 m zasajene linearne grmovne zaplate → 1,5-kratna vrednost osnovnega plačila
- 15-20 m zasajene linearne grmovne zaplate → 2-kratna vrednost osnovnega plačila

Ob vzpostavljivosti novih grmovnih zaplat naj se upošteva naslednje smernice:

- grmovne rastline naj se sadi z gostoto 1 grm na 1 m², pri čemer naj se na vsake 10 metrov zasaditi eno drevesno vrsto. Pri zasaditvi drevesnih vrst naj se uporabita količek in zaščitna mrežica.
- vse sajene grmovne vrste naj bodo avtohtone in prilagojene lokalnim rastnim razmeram. Na posebnih območjih varstva, kjer sta kvalifikacijski vrsti rjavli srakoper in/ali pisana penica (Snežnik-Pivka, Dolina Reke, Dravinjska dolina, Banjščice, Goričko, Mura, Drava, Krakovski gozd-Šentjernejsko polje, Kočevsko, Ljubljansko barje, Cerkniško jezero, Planinsko polje, Nanoščica, Julijci, Breginjski stol in Planja, Vipavski rob, Kras, Črete, Dobrava-Jovsi in Kozjansko) naj vsaj 50 % na novo zasadjenih vrst predstavljajo trnaste grmovne vrste, kot so rešeljika (*Prunus mahaleb*), črni trn (*Prunus spinosa*), vrste gloga (*Crataegus* sp.) in šipek (*Rosa canina*)
- vse grmovne vrste naj se ohranja na višini med 1,5 in 4 metri.

Na novo zasadeno grmovno zaplato mora nato kmet obrezovati in redčiti enkrat v obdobju treh let, ob tem mora redčenje opraviti na način, ki ohranja strnjeno grmičevje. Dolžina grmovne zaplate, za katere kmet prejema plačilo, se v času vzdrževanja ne sme zmanjševati. Obrezovanje in redčenje zaplat naj se izvajata med 1. oktobrom in 28. februarjem. Uporaba fitofarmacevtskih sredstev ni dovoljena. Kontrolo zasajenega sestava naj kmet opravi vsaj 2-krat letno, pri čemer naj preveri stanje sadik, količka in zaščitne mrežice. V primeru, da sta zaščitna mrežica ali količek poškodovana, naj ju nadomesti. Kmet naj iz novo zasajenega grmišča redno odstranjuje morebitne tujerodne rastlinske vrste.

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Z uspešno izvedbo ukrepa bo povečana strukturiranost kmetijske kulturne krajine, hkrati pa bo vzpostavljenih več potencialnih gnezdišč in prehranjevališč za tarčne vrste ptic. Ugoden vpliv je pričakovani tudi na druge živalske skupine, kot so denimo netopirji, dvoživke in nekatere skupine žuželk.

IME UKREPA: Prenova ukrepa Mokrotni HAB

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN:

- Priba *Vanellus vanellus*
- Veliki škurh *Numenius arquata*
- Poljski škrjanec *Alauda arvensis*
- Rumena pastirica *Motacilla flava*
- Repaljščica *Saxicola rubetra*
- Travniška morska čebulica *Scilla litardierei*

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Na določenih območjih (denimo na Planinskem polju) je možno vpisati ukrep VTR tudi na predelih, kjer ni habitata, ki bi ustrezal koscu. Ker je na teh delih zato pojavljanje kosca manj verjetno, je tam vpis zemljишč v VTR manj smiseln. Na tovrstnih zemljishičih bi zato kmetje lahko izvajali prilagojeno kmetijsko prakso, ki med drugim vključuje tudi bolj zgodnjo košnjo.

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: Predeli s habitatni tipi oligotrofni mokrotni travniki z modro stožko in sorodne združbe (Physis 37.31) ter vlažni travniki z rušnato mastnico (Physis 37.26) znotraj posebnih območij varstva Ljubljansko barje, Cerkniško jezero, Planinsko polje, Nanoščica in Snežnik-Pivka.

RABA NA KATERI SE UKREP IZVAJA: trajni travnik - 1300, barjanski travnik - 1321, kmetijsko zemljische v zaraščanju - 1410, kmetijsko zemljische, poraslo z gozdnim drevjem - 1800

VSEBINA UKREPA (zahteve): Za učinkovito izvajanje obravnavanega ukrepa bi bilo najprej treba kartografsko locirati habitatne tipe oligotrofni mokrotni travniki z modro stožko in sorodne združbe (Physis 37.31) ter vlažni travniki z rušnato mastnico (Physis 37.26) znotraj predlaganih območij. Omenjenim HT prilagojena kmetijska praksa pa bi se nato izvajala v skladu z naslednjimi zahtevami:

- travnike naj se prvič kosi po 30.6.
- na travnikih velja prepoved paše in gnojenja
- spravilo mora biti v obliku posušene mrve
- na travnikih velja prepoved uporabe fitofarmacevtskih sredstev
- na travnikih velja prepoved dosejevanja
- na travnikih velja prepoved apnenja
- na travnikih velja prepoved kopanja melioracijskih jarkov

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Omenjeni ukrep, ki v primerjavi z ukrepom VTR vključuje bolj zgodnjo izvedbo košnje (slednja bi bila namreč mogoča že po 30.6.), bi bil za kmete najverjetneje bolj privlačen. Hkrati bi bila na predlaganih območjih z vzporednim izvajanjem ukrepa VTR dosežena večja mozaičnost kmetijske kulturne krajine. Z uspešno izvedbo ukrepa pričakujemo izboljšanje habitata za omenjene tarčne vrste in posledično povečanje možnosti za izboljšanje stanja njihovih populacij na predlaganih območjih izvajanja.

IME UKREPA: Dopolnitev ukrepa Prenova ukrepa VTR

CILJNE VRSTE/HT, KI JIM BO UKREP NAMENJEN:

- Prepelica *Coturnix coturnix*
- Kosec *Crex crex*
- Veliki škurh *Numenius arquata*
- Repaljščica *Saxicola rubetra*

UTEMELJITEV POTREBE PO UVEDBI UKREPA: Izvajalci ukrepa VTR ponekod (predvsem na območju Ljubljanskega barja) opozarjajo, da se zaradi pozne košnje na njihovih zemljiščih širi tujerodna zlata rozga (*Solidago sp.*). Hkrati pa se sprašujejo, ali je tako pozna košnja smiselna, če na travniku v tekočem letu ni zaznati pojočih koscev (ZRSVN *et al.* 2019). S tesnim sodelovanjem različnih deležnikov (kmetov, ornitologov in ARSKTRP) bi bila izvedba zgodnejše košnje na zemljiščih, kjer kosec ne gnezdi, mogoča, vendar na način, ki ne bi dodatno ogrozil populacij treh drugih travniških vrst ptic: prepelice, repaljščice in velikega škurha. Slednji so gnezditveno prav tako vezani na habitat, ki ustreza koscu, in trenutno kažejo negativen trend v kmetijski kulturni krajini.

OBMOČJE IZVAJANJA UKREPA: ukrep se izvaja na posebnih območjih varstva Ljubljansko barje, Cerkniško jezero, Planinsko polje, Snežnik-Pivka, Nanoščica, Dobrava-Jovsi, Dolina Reke in Mura

RABA NA KATERI SE UKREP IZVAJA: trajni travnik - 1300, barjanski travnik - 1321

VSEBINA UKREPA (zahteve): Ukrep bi poleg izvedbe spremljanja stanja ter hitre obdelave in prenosa podatkov o pojavljanju kosca, moral vključevati tudi spremljanje stanja ter hitro obdelavo in prenos podatkov o pojavljanju prepelice, velikega škurha in repaljščice na zemljiščih, vključenih v ukrep VTR. Popis bi se za vsako izmed vrst izvajal ločeno. Ob dveh ponovitvah bi to pomenilo, da bi za vse štiri vrste skupaj tako potrebovali 8 popisov na zemljišče. Časovni okvir popisov bi bil, z izjemo popisa velikega škurha, enak kot pri koscu (1. popis: sredina maja, 2. popis: konec maja/začetek junija). Popis velikega škurha bi bil izведен prej (1. popis: sredina aprila, 2. popis: sredina maja). V primeru prisotnosti repaljščice in/ali velikega škurha bi se košnja lahko izvajala po 1.7. v primeru prisotnosti prepelice pa šele po 15.7. V primeru odsotnosti vseh štirih vrst bi se košnja lahko izvedla pred omenjenimi termini, takoj po izvedbi popisov (predvidoma po 15.6.).

Znotraj obstoječih zahtev ukrepa VTR prav tako predlagamo, da se v okviru zahteve VTR_NPAS, nepokošeni pas pokosi po 1. septembru istega leta. S tem bi občutno zmanjšali možnost širjenja lesnih in tujerodnih rastlinskih vrst na zemljišču. Vse ostale zahteve ostanejo enake, kot pri ukrepu VTR.

PRIČAKOVANI UČINKI IZVAJANJA UKREPA: Ukrep bi prispeval k omejevanju širjenja zlate rozge na območju nižinskih travnišč. Z uspešno izvedbo ukrepa pričakujemo izboljšanje habitata za omenjene tarčne vrste ptic in posledično povečanje možnosti za izboljšanje stanja njihovih gnezditvenih populacij na območju izvajanja ukrepa. Hkrati bi kmetje določen del svojih površin, vpisanih v ukrep VTR lahko pokosili že prej, v primeru odsotnosti vseh treh vrst, že pred 1.7.

VIRI:

ZRSVN *et al.* (2019): Prijava pilotnega projekta Prenova ukrepa VTR.

Komentarji obstoječih KOPOP

Operacija KRA_VTSA (visokodebelni sadovnjaki)

Problemi:

- prevelika dovoljena gostota dreves (sedaj v navodilih zapisano, da mora biti gostota minimalno 50-200 dreves/ha)
- ni prepovedi zapiranja obstoječih dupel
- neustrezna pravila za obrezovanje drevja

Predlagane rešitve:

- maksimalna gostota drevja naj bo 50 dreves/ha (to pomeni razdaljo med posameznimi drevesi cca. 14 m; z Goričkega je npr. znano, da veliki sekundarni duplarji, kot sta veliki skovik in smrdokavra, zasedajo predvsem redko zasajene sadovnjake in ne tistih, kjer drevje raste zelo blizu skupaj)
- vključi naj se prepoved zapiranja obstoječih dupel
- pri pravilih za obrezovanje drevja naj se eksplisitno zapiše, da se pri obrezovanju pusti tretjino prisotnih suhih vej (imajo ekološki pomen kot pevska mesta in lovne preže), razen če predstavljajo nevarnost za imetje ali infrastrukturo (stanovanjske hiše, gospodarska poslopja, elektrovodi)

Operacija KRA_MEJ (ohranjanje mejic)

Problemi:

- navodila za izvajanje operacije KRA_MEJ (<https://www.program-podezelja.si/sl/knjiznica/208-navodila-za-izvajanje-operacije-ohranjanje-mejic-v-okviru-ukrepa-kmetijsko-okoljska-podnebna-placila-1-posodobitev-2018/file>) določajo, da drevoredi in ostale umetno zasajene linijske strukture niso mejice
- ista navodila določajo tudi, da monokulturne linijske strukture topolov niso mejice - oboje je negativno z vidika črnočelega srakoperja v Vipavski dolini, ki gnezdi v topolovih drevoredih

Predlagane rešitve:

- navodila za izvajanje operacije KRA_MEJ naj se spremenijo tako, da se bo tudi drevoredi in ostale umetno zasajene linijske strukture štelo med mejice in da bodo do plačila upravičene tudi monokulturne linijske strukture topolov

Operacija VTR_KOS (habitati ptic ekstenzivnih vlažnih travnikov)

Problemi:

- pozna prva košnja (po 1. 8.) na nekaterih območjih, zlasti na SPA Ljubljansko barje, omogoča razrast alohtonih invazivnih vrst na travnikih (npr. zlata rozga), zaradi česar ti sčasoma postanejo neprimerni kot gnezditveni habitat za ptice vlažnih travnikov
- datum košnje nepokošenega pasu (VTR_NPAS)

Predlagane rešitve:

- glej zgoraj pod predlogi novih KOPOP (Dopolnitev ukrepa Prenova ukrepa VTR)

Priloga 2: UKREPI za varstvo barjanskega okarčka (*Coenonympha oedippus*) v Sloveniji.

Razširjenost vrste *Coenonympha oedippus* in zanjo opredeljena Natura 2000 območja v Sloveniji (Slika 1) ter stanje populacij in habitata (Tabela 1)

ALPSKA biogeografska regija

- Ljubljansko barje – SI3000271

habitat: EU_6410 in EU_7230

CELINSKA biogeografska regija

Osrednja Slovenija

- Črna dolina – SI3000168
- Duplica – SI3000141
- Stržene luže – SI3000139

habitat: EU_6410 in EU_7230

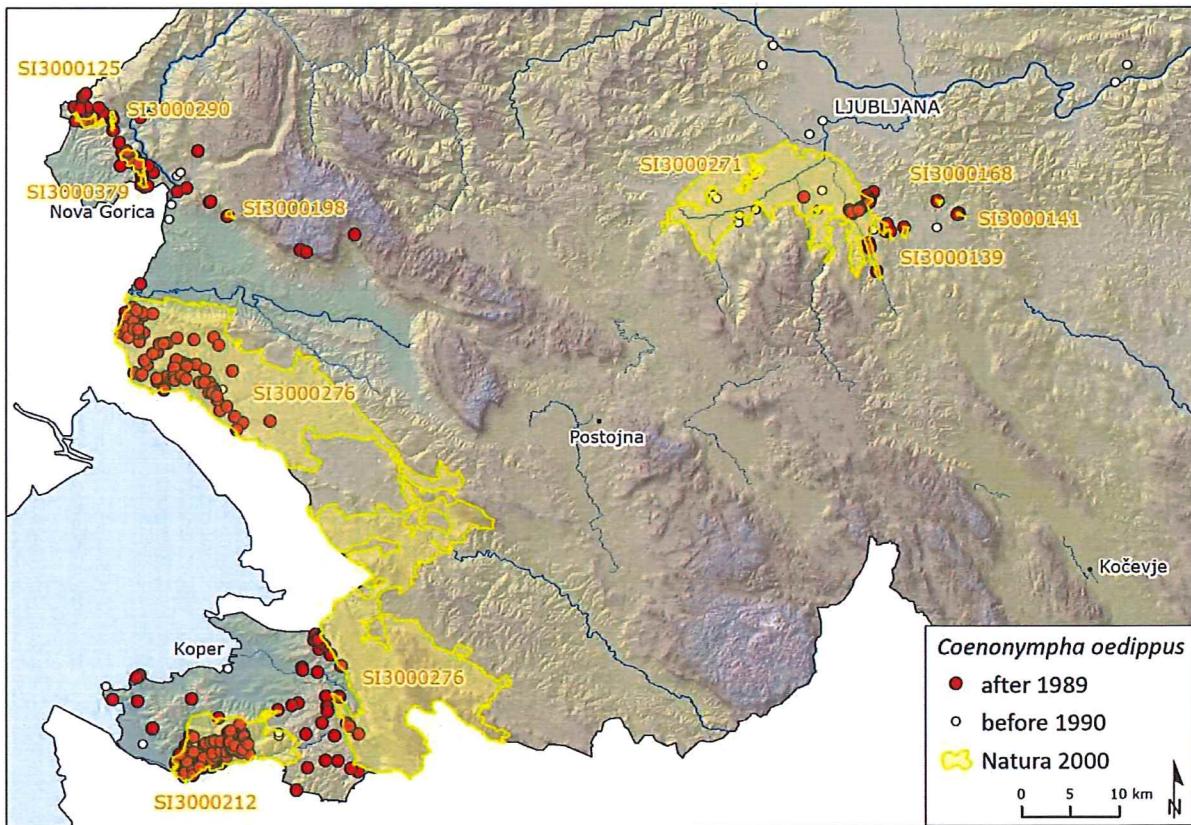
habitat: EU_6410

habitat: EU_6410 in EU_7230

JZ Slovenija

- Lijak – SI30000198
- Slovenska Istra – SI3000212
- Kras – SI3000276
- Goriška brda – SI3000290
- Vrhovljska planina – SI3000379
- Kožbana – SI3000125

habitat: EU_62A0 in zgodnje faze zaraščanja

Slika 1. Razširjenost vrste *Coenonympha oedippus* in območja Natura 2000 za vrsto v Sloveniji (DPOMS, maj 2019).

Tabela 1. Stanje populacij in habitata barjanskega okarčka v letu 2019 v in izven Natura 2000 območij opredeljenih za vrsto v Sloveniji. Izklučena so nahajališča/območja, kjer je bila vrsta prisotna le pred letom 1990.
MOP RS = Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije; MKGP RS = Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije; POM = populacijski monitoring (MRR); MIP = Monitoring prisotnosti izoliranih populacij; MSR = Monitoring prisotnosti vrste v območju sklepene razširjenosti. * = na podlagi izvedenih monitoringov stanja/sprememb še ni možno oceniti

Območje razširjenosti vrste	Vrijljivost v Natura 2000 območje	Prištotnost vrste v območju / leta zadnjega podatka o prisotnosti vrste	Stanje (meta)populacije	Stanje habitata površina / kakovost	Državni monitoring (naročnik: MOP RS; MKGP RS)	Monitoring - drugo
Grosuplje – S	Črna dolina SI3000168	NE / 2011 izumrla (pred 1. 2014)	upad / neugodno	DA (POM v 1. 2009 ¹ , 2011 ² , 2017 ³ ; po 1. 2014 le preverjanje prisotnosti vrste ⁴ , ⁵)		
Grosuplje – V	Duplicata SI3000141	NE / 2013 izumrla (1. 2014)	upad / neugodno	DA (POM v 1. 2009 ¹ , 2011 ² , 2017 ³ ; po 1. 2014 le preverjanje prisotnosti vrste ⁴ , ⁵)		
Grosuplje – Z	Štržene luže SI3000139	NE / 2018 domnevno izumrla (1. 2019)	upad / neugodno	NE	POM v letih 2018 ⁶ in 2019 ⁷ v okviru Kohezijskega projekta MARJA (2018–2021)	
Ljubljansko barje (NR Ški morost)	Ljubljansko barje SI3000271	NE / 2010 izumrla (1. 2011)	vzpostavljanje habitata v letih 2018–2020 (2-3 ha) za namene reintrodukcije vrste	NE	Transsektni monitoring v letih 2012–2016 ⁸ v okviru Temeljnega raziskovalnega programa BIJH ZRC SAZU; v letih 2018 in 2019 monitoring kakovosti habitata v okviru Kohezijskega projekta PolJUBA (2018–2021) ⁹	
Ljubljansko barje (Podblato)	Ljubljansko barje SI3000271	NE / 2009 izumrla (1. 2010)	upad / neugodno	DA (MIP v 1. 2009 ¹ , 2015 ⁴ , 2019 ⁵)	POM v letih 2001 ¹⁰ , 2008–2010 ¹¹ , ¹² v okviru Temeljnega raziskovalnega programa BIJH ZRC SAZU; po 1. 2010 le	

¹ Verovnik R, Čelik T, Grobelnik V, Šalamun A, Sečen T, Govedič M (2009) Vzpostavitev monitoringa izbranih ciljnih vrst metuljev. Končno poročilo – III. Mejhnik. Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, 150 str. http://www.natura2000.gov.si/uploads/tv_library/Metulji_monitoring_konco_08-09_1_01.pdf

² Verovnik R, Zaksék V, Čelik T, Govedič M, Rebeusék F, Zaksék B, Grobelnik V, Šalamun A (2011) Vzpostavitev in izvajanje monitoringa izbranih ciljnih vrst metuljev. Končno poročilo. Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, 195 str. http://www.natura2000.gov.si/uploads/tv_library/monitoring/2010_porocejo_dle_splet.pdf

³ Zaksék B, Verovnik R, Kogovšek N, Govedič M, Šalamun A, Grobelnik V, Lesnik B (2017) Monitoring izbranih ciljnih vrst metuljev v letu 2017. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju, 102 str., digitalne priloge (naročnik: MKGP RS). https://www.program-podezelja.si/images/SPLNETNA_STRAN_PRP_NOVA1_PRP_2014-2020/1_4_Spremljanje_in_vrednotenje/4_Monitoring_in_studii/Monitoring_neteui_2017.pdf

⁴ Verovnik R, Zaksék V, Govedič M, Zaksék B, Kogovšek N, Grobelnik V, Šalamun A (2015) Vzpostavitev in izvajanje monitoringa izbranih ciljnih vrst metuljev v letih 2014 in 2015. Končno poročilo. Biotehniška fakulteta, Ljubljana, 154 str., digitalne priloge. https://www.program-podezelja.si/images/SPLNETNA_STRAN_PRP_NOVA2_PRP_2007-2014_4_Spremljanje_in_vrednotenje/4_Monitoring_in_studii/Monitoring_neteui_2015_koneno_porocejo/monitoring_meteuljev_2014-2015.pdf

⁵ Zaksék B, Verovnik R, Zaksék V, Kogovšek N & Grobelnik M (2019) Monitoring izbranih ciljnih vrst metuljev v letu 2019. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju, 94 str., digitalne priloge. [Naročnik: Ministerstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana].

⁶ Zaksék B. & Kogovšek N (2018) Ocena stanja populacije barjanskega okarčka (*Coenonympha oedippe*) na območju Štržene luže v letu 2018. Prvo delno poročilo. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju, 9 str., digitalne priloge. [Naročnik: Zavod Republike Slovenije za varstvo narave]. https://www.poljuba.si/vp-content/uploads/2019/11/1-delno-porocejo-c_oedipus_strezene_luze_2018.pdf

⁷ Zaksék B. & Kogovšek N (2019) Ocena stanja populacije barjanskega okarčka (*Coenonympha oedippe*) na območju Štržene luže v letu 2019. Tretje delno poročilo. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju, 6 str. [Naročnik: Zavod Republike Slovenije za varstvo narave]. https://www.malabaria-maria.si/vp-content/uploads/2019/11/3-delno-porocejo-c_oedipus_strezene_luze_2019.pdf

⁸ Čelik T (2016) Dnevnici metulji v NR Ški morost. Svet ptic 4: 16–18. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije – BirdLife Slovenia. <https://www.dlb.si/stream/URN:NBN:SI:LD-DOC-48TMFL3.O/7b/c729-855b-4ab2-aede-081a188cc02/PDF>

⁹ Čelik T, Šile U & Vreš B (2018) Raziskava stanja potencialnih izvornih populacij vrste barjanski okarček (*Coenonympha oedippe*) in stanja njihovega habitata s smernicami za usrezeno upravljanje. Prvo poročilo. Biološki institut Jovana Hadžija ZRC SAZU, Ljubljana, 48 str. + 2 digitalni prilogi. <https://www.poljuba.si/vp-content/uploads/2018/12/raziskava-stanja-potencialnih-izvornih-populacij-barjanskega-okarcka-na-jublanskem-batu-in-stanja-nihovrega-habitata-s-smernicami.pdf>

¹⁰ Čelik T (2003) Populacijska struktura, migracija in ogroženost vrste *Coenonympha oedippe*: *Fabricius*, 1787 (Lepidoptera: Satyridae) v fragmentirani krajini. Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, 100 str.

¹¹ <http://www.dlb.si/stream/URN:NBN:SI:doc-JS40MF14/a2eb0/d0-e6e7-4dd3-b212-ab5b523d8/PDF>

¹² <http://www.dlb.si/stream/URN:NBN:SI:doc-SCBRIHE//ja4de92e-7882-40dc-b4b8-fa59d79d9f79/PDF>

Ljubljansko barje (Gorenje Blato)	Ljubljansko barje SI3000271	NE / 2008	izumrla (1. 2009)	uničen	DA (MIP v 1. 2009 ¹ , 2015 ⁴ , 2019 ⁵)	občasno preverjanje prisotnosti vrste v okviru Temeljnega raziskovalnega programa BIJH ZRC SAZU ¹³ POM v letih 2001 ¹⁰ , 2008–2009 ^{11, 12} v okviru Temeljnega raziskovalnega programa BIJH ZRC SAZU; po l. 2009 le občasno preverjanje prisotnosti vrste v okviru Temeljnega raziskovalnega programa BIJH ZRC SAZU ¹³
Ljubljansko barje (Žetinska dolina)	Ljubljansko barje SI3000271	NE / 2015	izumrla (1. 2016)	uničen	NE	POM v letih 2001 ¹⁰ , 2008–2010 ^{11, 12} , 2014, 2016 v okviru Temeljnega raziskovalnega programa BIJH ZRC SAZU ¹³ ; v letu 2015 ¹⁴ v okviru projekta EGP – LIUBA; po l. 2016 le preverjanje prisotnosti vrste v okviru Temeljnega raziskovalnega programa BIJH ZRC SAZU ¹³
Ljubljansko barje (g. Škofljica)	Ljubljansko barje SI3000271	DA / 2019	upad v obdobju 2001–2014 za 82%	upad v obdobju 2001–2014 za 78%	NE	POM v letih 1995–1996 ¹⁵ , 2001 ¹⁰ , 2008–2010 ^{11, 12} , 2014–2019 večinoma v okviru Temeljnega raziskovalnega programa BIJH ZRC SAZU ¹³ ; v letu 2011 v okviru projekta Direkcije RS za ceste ¹⁶ , v letu 2015 ¹⁴ v okviru projekta EGP – LIUBA, v letih 2018 in 2019 v okviru Kohezijskega projekta PolJUBA (2018–2021) ¹⁷
Nova Gorica – S (Grlagske Ravne)	NE	neznana / 2006	neznano	v 1. 2019: cca 400 osebkov	NE	
Nova Gorica – S (Deskle)	NE	NE / 2001	izumrla (pred 1. 2009)	*	DA (MIP v 1. 2015 ⁴ , 2019 ⁵)	
Nova Gorica – SV (Ravniča)	NE	DA / 2019	*	*	DA (MIP v 1. 2009 ¹ , 2015 ⁴ , 2019 ⁵)	
Nova Gorica – V Ljšak SI30000198	NE	NE / 2002	izumrla (pred 1. 2009)	upad / neugodno	DA (MIP v 1. 2009 ¹ , 2015 ⁴ , 2019 ⁵)	
Nova Gorica (Soklan in okolica)	NE	NE / 2011	izumrla (pred 2019)	*	DA (MIP v 1. 2009 ¹ , 2015 ⁴ , 2019 ⁵)	
Goriška Brda – S	Kožbana SI3000125 in izven	DA / 2019	nespremenjeno glede na 1. 2015, upad glede na 1. 2009	*	DA (MIP v 1. 2009 ¹ , 2015 ⁴ , 2019 ⁵)	

¹³ Čelik T, neobjavljeno

¹⁴ Čelik T (2015) Monitoring tarčnih vrst: Barjanski okarček (*Coenonympha oedipus*). Ljudje za Barje – ohranjanje bioriske pestrosti na Ljubljanskem barju. Končno poročilo. Biološki inštitut Jovana Hadžija ZRC SAZU, Ljubljana, 31 str., digitalne priloge. http://www.ljuba.si/wp-content/uploads/2015/04/20151201_Coenonympha_oedipus_Konenc_Poroceilo-2015_ZA-JAVNOST.pdf

¹⁵ Čelik T (1997) Ekološke raziskave ogrožene vrste *Coenonympha oedipus* Fabricius, 1787 (Lepidoptera: Satyridae) na Ljubljanskem barju. Magistersko delo, Univerza v Ljubljani, 67 str.

¹⁶ Poboljšaj K, Čelik T, Rebešek F (2011) Raziskava – ocena velikosti populacije barjanskega okarčka (*Coenonympha oedipus*) v vplivnem območju načrtovane obvoznice Skočnjica. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju, 23 str.

Goriska Brda – SV	Vrhovlješka planina SI3000379 in izven	DA / 2019	*	*	DA (MIP v l. 2009 ¹ , 2015 ⁴ , 2019 ⁵)
Goriska Brda – JV	Goriska brda SI3000290 in izven	DA / 2019	nespremenjeno glede na l. 2009 in 2015	*	DA (MIP v l. 2009 ¹ , 2015 ⁴ , 2019 ⁵)
Kras – SZ	Kras SI3000276	DA / 2019	nespremenjeno glede na l. 2015	nespremenjeno glede na l. na l. 2015	DA (MSR v l. 2009 ¹ , 2015 ⁴ , 2019 ⁵)
Kras – SZ (Opatje selo – S)	Kras SI3000276	DA / 2019	nespremenjeno glede na l. 2015	upad / upad	DA (POMile ene, najbolj SZ populacije v l. 2009 ¹ , 2015 ⁴ , 2019 ⁵)
Koprska Brda – J	Slovenska Istra SI3000212 in izven	DA / 2019	v l. 2019: cca 600 osebkov 2009	v l. 2019: cca 11 ha upad glede na l. 2015	DA (MSR v l. 2009 ¹ , 2015 ⁴ , 2019 ⁵)
Koprska Brda – Z (Strunjan in okolica)	NE	NE / 2000	neznano	neznano	NE NATURA, SI ¹⁷
Koprska Brda – V	Kras SI3000276 in izven	DA / 2019	neznano	neznano	NE

¹⁷ Podatki še v obdelavi.

I. SPLOŠNI VARSTVENI/OHRANITVENI UKREPI

1. Prenehati z vsemi dejavnostmi, ki ogrožajo obstoječo populacijo in potencialni habitat novih lokalnih populacij

- **Prezgodnja košnja** – košnja v obdobju junij–julij povzroči neposredno uničenje nemobilnih bub, jajčec in/ali malo mobilnih mladih gosenic, ki se pred kosilnico ne morejo umakniti ter izgubo hranilnih virov za mlade gosenice; košnja v obdobju avgust–oktober povzroči neposredno uničenje mladih gosenic, ki se pred prezimovanjem aktivno hranijo v zgornji plasti travniške vegetacije do konca oktobra ter izgubo njihovih hranilnih virov.
- **Povijanje pokošene trave v plastično folijo** – osebke, ki so morebiti preživeli košnjo (npr. v ulekninah na travnišču, ki jih višinski nivo košnje manj prizadene), se z balami odstrani s travnika.
- **Košnja celotne površine travnika naenkrat** – to pomeni, da se (a) zaradi prezgodnje košnje in baliranja s travnikom odstrani praktično vse nemobilne (bube, jajčeca) in malo mobilne osebke (mlade gosenice); (b) vzdržuje za vrsto neustrezna struktura zeliščne plasti vegetacije.
- **Gnojenje travnikov** – povzroča postopno spremicanje rastlinske sestave in strukture travnika, saj vegetacija postaja višja in gostejša, izginejo rastlinske vrste, ki dobro uspevajo na malo hranljivih tleh – to so hranilne rastline gosenic barjanskega okarčka; zaradi visoke in goste vegetacije postane mikroklima v travnišnem sloju, ki je edino življenjsko okolje za jajčeca, gosenice in bube, neprimerna za življenje le-teh.
- **Preoravanje travnikov** – povzroči neposredno uničenje gosenic med oranjem in obračanjem tal ter izgubo bivališča za vrsto, saj lastniki preorane travnike spremenijo v njive.
- **Požiganje travnikov** – neposredno uničenje (odvisno od obdobja požiganja) nemobilnih jajčec, bub ali malo mobilnih gosenic, ki se ne morejo umakniti s požarišča. Posledica požiganja je tudi mineralizacija hranljivih snovi v tleh in povečana količina razpoložljivega dušika v tleh, zato se spreminja rastlinska sestava travnika, izginjajo rastlinske vrste, ki dobro uspevajo na malo hranljivih tleh (hranilne rastline gosenic barjanskega okarčka!) na račun vrst, ki potrebujejo več dušika.
- **Poglabljanje in čiščenje drenažnih jarkov ter odlaganje izkopane zemlje in biomase iz jarka na travniško površino ob jarku** – povzroči izsuševanje tal in s tem hitrejše zaraščanje z lesnimi vrstami ter postopno spremicanje rastlinske sestave travnika. Z zemljino odloženo na travnik se vnaša v travniška tla dodatne organske snovi, posledice so podobne kot ob gnojenju travnikov.
- **Nasipavanje različnega materiala na travnišča** – povzroči izgubo življenjskega prostora barjanskega okarčka, saj se potem takšna travnišča bodisi spremenijo v intenzivno gojene travnike (v primeru nasipanja zemlje in sejanje travnih mešanic), v utrjene poti ali v ruderalne površine, ki jih lahko hitro naselijo tujerodne rastlinske vrste.
- **Uporaba težke kmetijske mehanizacije** – obremenjuje talno rušo in tako uničuje mikrookolja v travniški vegetaciji, ki so pomembna za življenje jajčec, gosenic in bub.

2. V območju obstoječe populacije (Ig-Škofljica) in potencialno reintroducirane populacije (NR Iški morost) ter na površinah, ki so predvidene za vzpostavitev/obnovitev habitata metapopolacije (glej točko 5.) v Natura 2000 območju Ljubljansko barje **izvajati kmetijsko prakso v skladu s splošnimi priporočili**, navedenimi v poglavju II. A.

3. **Izboljšati kakovost habitata obstoječe populacije** z izvajanjem ustrezne kmetijske prakse v habitatu obstoječe populacije v skladu s priporočili, navedenimi v poglavjih II. B. in II. C.

4. **V primeru uspešne reintrodukcije vrste v NR Iški morost ohranjati kakovost habitata reintroducirane populacije** z izvajanjem kmetijske prakse v skladu s priporočili, navedenimi v poglavju II. D.

5. Povečati površino habitata vrste in vzpostavitev metapopulacije v območju Natura 2000 Ljubljansko barje z vzpostavitvijo novih površin (ti. obnovitev habitata), primernih za življenje vseh razvojnih stadijev vrste.

- Območje vzpostavitve metapopulacije: med obstoječo populacijo (Ig-Škofljica) in potencialno reintroducirano populacijo (NR Iški morost).
- Prostorska razporeditev obstoječih površin habitata in novo vzpostavljenih površin naj omogoča migracije osebkov med obstoječimi in novimi površinami. To pomeni, da mora imeti matriks (površine med habitatnimi krpami) ustrezno sestavo (vegetacijski tip) in strukturo (prehodnost za prelet metuljev).
- Ciljno vrednost novih površin, primernih za vzpostavitev habitatnih krp, in njihov izbor na terenu, se izdela na podlagi mnenja strokovnjaka-lepidopterologa.
- Za vsako izbrano površino je nato potrebno definirati upravljavске ukrepe in režime rabe, ki bodo omogočali vzpostavitev ustrezne vegetacije. Ukrepe in režime se definira glede na izhodiščno stanje vegetacije na izbrani površini in mejnih površinah.
- Definirani ohranitveni ukrepi in predpisani režimi rabe so obveza za lastnike/upravljavce zemljišč, na katerih je predvidena vzpostavitev novih habitatnih krp.
- Ustrezni režimi rabe morajo biti predpisani tudi za zemljišča v matriksu v območju vzpostavitev metapopulacije.

II. UPRAVLJAVSKI UKREPI in REŽIMI v območju Natura 2000 Ljubljansko barje – SI3000271

Potrebni in nujni upravljavski ukrepi za ohranjanje in izboljšanje habitata obstoječe populacije barjanskega okarčka (Mo, Po) in območja, predvidenega za reintrodukcijo vrste (NR Iški morost; Vd).

A. Splošna priporočila

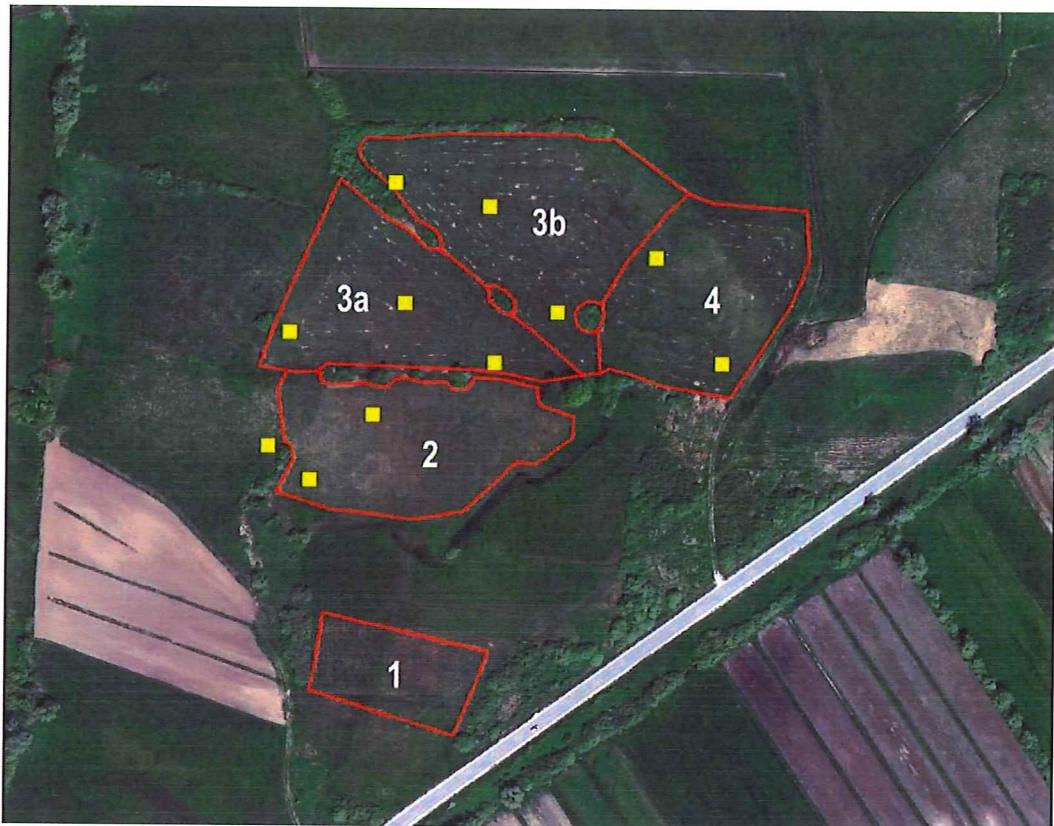
Pri izvajanju kmetijske prakse naj se upošteva naslednja priporočila:

- Košnja naj se izvaja mozaično – pokosi se le del površine travnika (največ 50 %). Nepokošena površina naj ostane bolj v osrednjem delu travnika, saj so robni deli večinoma ob hidromelioracijskih jarkih, intenzivno gojenih travnikih, njivah itd. .
- Košnja naj se izvaja po 1. avgstu.
- Košnja naj se izvaja na višini vsaj 10–15 cm nad tlemi.
- Pokošena trava naj ostane na travniku vsaj 2 dni, nato se odstrani s travnika.
- Uporablja naj se lažja kmetijska mehanizacija, ki čim manj obremeniti travno rušo in talni relief.
- Na travišču se lahko ohranja posamezne mlade grme raztreseno po celotni površini travišča; grmovje naj ne presegá 20 % površine travišča.
- Odstranjevanje odvečnega deleža grmovja na traviščih naj se izvaja ročno, v obdobju od novembra do marca.
- Travnikov naj se ne dosejava s tržnimi travnimi mešanicami.
- Travnikov naj se ne gnoji in apni.
- Na travnikih naj se ne uporablja fitofarmacevtskih sredstev.
- Na travnikih naj se ne pase živali.
- Travnikov naj se ne požiga.
- Travnikov naj se ne preorava, nasipava ali drugače spreminja njihove namembnosti.
- Opusti naj se čiščenje drenažnih jarkov in odlaganje izkopane zemljine na travnik ob jarku.

B. Priporočila za območje obstoječe populacije na nahajališču Mo

Za izboljšanje kakovosti habitata populacije barjanskega okarčka na Mo (Slika 2) je, poleg splošnih priporočil, priporočeno upoštevati še naslednje smernice:

- Košnja travnišč v območju glavnine populacije (ploskve 3a, 3b, 4) naj se izvaja mozaično v triletnem ciklusu, tj. vsako leto se pokosi le ena od treh ploskev, kar pomeni, da se posamezna/ista ploskev pokosi vsako tretje leto. Glede na to, da je bila ploskev 4 v letu 2018 že pokošena, domnevno enkrat po 20. oktobru, naj se predlagan način košnje uvede z letom 2019; v letu 2019 naj se pokosi ploskev 3a, v 2020 ploskev 3b.
- Nujno bi bilo mozaično košnjo uvesti tudi na ploskvi 2.
- Košnjo v območju južno od ploskve 2, kjer so s hranili bogatejša tla, je v nekaj naslednjih letih, predvidoma, smiselno izvajati vsako leto na celotni površini, vendar ne pred 1. avgustom, z namenom vzpostavitev oligotrofnih travnikov. Režim košnje naj se za naslednja leta načrtuje glede na podatke, ki se jih pridobi z vsakoletnim spremljanjem stanja vegetacije. Enako velja tudi za površino vzhodno od ploskve 4.
- Nujno (v 2018–2019) je treba zmanjšati pokrovnost z grmovjem na ploskvah 3a in 4: goste sestoje se pokosi in čim bolj razredči oz. odstrani; manjše in redkejše sestoje se razredči; ustrezен delež posamičnih grmov se odstrani, ostale se pokosi na višino največ 50 cm. Predvidoma se predlagani način vzdrževanja pokrovnosti z grmovjem izvaja vsako sezono, oz. odvisno od podatkov o pokrovnosti in višini lesne zarasti, ki se jih pridobi z vsakoletnim spremljanjem stanja v vegetacijski sezoni.
- V ploskvi 3b je pokrovnost in višina lesne zarasti že na meji ugodnega stanja za barjanskega okarčka, zato je smiselno ukrepe iz predhodne alineje na tej ploskvi izvesti že v sezoni 2018–2019; če se v tej sezoni ne izvedejo, jih je nujno izvesti v sezoni 2019–2020.
- V ploskvah 2, 3a, 3b in 4 je nujno začeti izvajati ukrepe za preprečitev nadaljnega širjenja zlate rozge. Predlagamo selektivno košnjo (kosi se izključno le sestoje zlate rozge) z nahrbtno kosilnico. Z namenom oslabitve rastlin naj se košnja v naslednjih letih izvede vsaj 2x v letu: prvič v aprilu ali maju (odvisno od višine rastlin) in potem še enkrat pred cvetenjem. Na ostalih površinah v območju Mo, kjer so obsežni sestoji zlate rozge, se lahko večkratna letna košnja zlate rozge izvaja s traktorsko kosilnico – predvidoma nekaj naslednjih let, odvisno od podatkov, ki se jih pridobi z vsakoletnim spremljanjem stanja vegetacije/habitata barjanskega okarčka. Košnjo zlate rozge 3x v letu bi bilo smiselno uvesti tudi v obsežnih sestojih na sosednjih zemljjiščih.
- Obstojče mejice, ki obdajajo nahajališče Mo je smiselno ohranjati, saj nudijo zavetrie ob močnih vetrovih, deloma preprečujejo preveliko stopnjo disperzije odraslih osebkov barjanskega okarčka, hkrati pa je meja habitata še vedno dovolj odprta za migracije osebkov.

Slika 2. Razporeditev vzorčnih kvadratov (rumeno) in vzorčnih ploskev (rdeče) za popis ohranitvenega stanja vegetacije v habitatu obstoječe populacije barjanskega okarčka na nahajališču Mostiče (Mo).

C. Priporočila za območje obstoječe populacije na nahajališču Po

Za izboljšanje kakovosti habitata populacije barjanskega okarčka na Po (Slika 3) je, poleg splošnih priporočil, priporočeno upoštevati še naslednje smernice:

- Nujno je uvesti mozaično košnjo s triletnim ciklom na kompleksu ploskev 1 in 4, kjer je sestava in struktura zeliščne plasti vegetacije trenutno še ugodna za barjanskega okarčka.
- V ploskvi 4 naj se zmanjša pokrovnost z gmovjem, upoštevaje predlagane ukrepe, ki so opisani v poglavju II. B.
- Glede na podatke vsakoletnega spremljanja stanja vegetacije/habitata barjanskega okarčka, naj se izvaja ukrepe za preprečitev nadaljnjega širjenja zlate rozge, po navodilih opisanih v poglavju II. B.

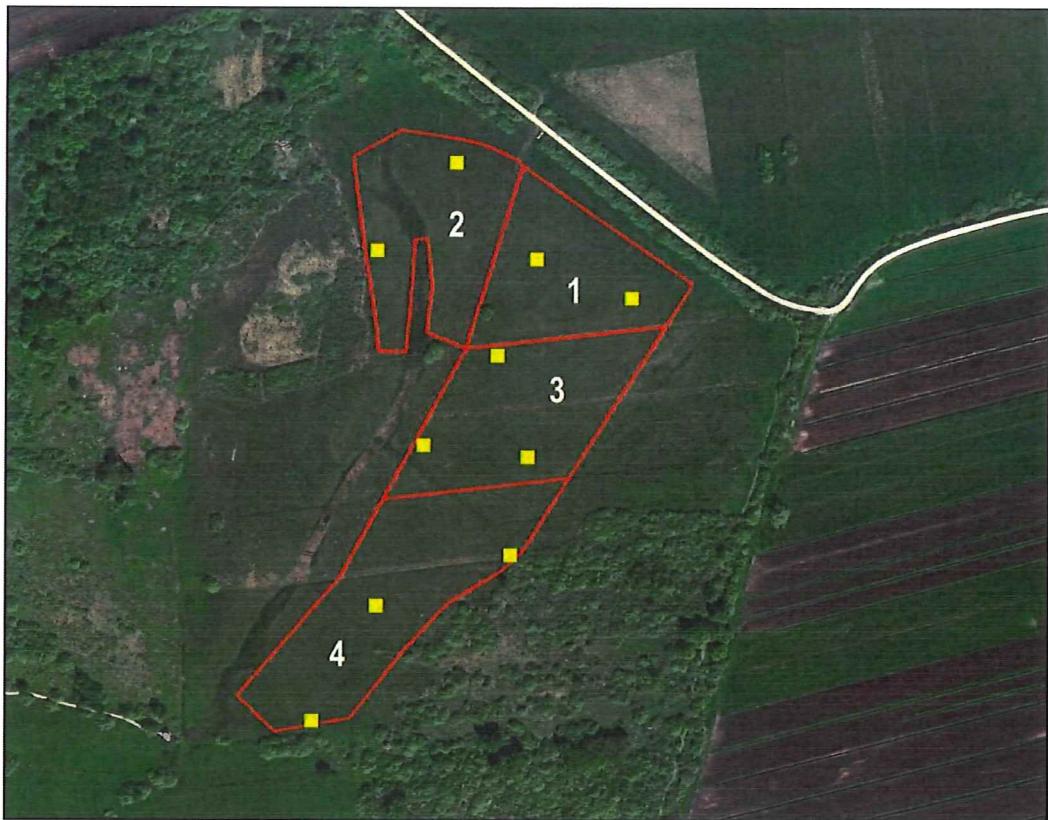

Slika 3. Razporeditev vzorčnih kvadratov (rumeno) in vzorčnih ploskev (rdeče) za popis ohranitvenega stanja vegetacije v habitatu obstoječe populacije barjanskega okarčka na nahajališču Podvin (Po).

D. Priporočila za območje, predvideno za reintrodukcijo vrste (NR Iški morost; Vd)

Ocene ohranitvenega stanja vegetacije v Vd (Slika 4) kažejo, da sta za reintrodukcijo barjanskega okarčka najprimernejši ploskvi Vd1 in Vd3. V primeru načrtovanja prve reintrodukcije osebkov za leto 2020, je potrebno vsaj na ploskvi, na kateri se izvede reintrodukcija, poleg splošnih priporočil, upoštevati še naslednje smernice:

- V letu 2019 naj se ploskev, predvidena za reintrodukcijo ne pokosi (ploskev 1 ali/in 3).
- Prva reintrodukcija v letu 2020 se izvede v ploskvi, ki v letu 2019 ni bila pokosena. Ta ploskev se ne pokosi tudi v letu 2020.
- Na ploskvi, kjer se izvede reintrodukcija, se regulira pokrovnost z gmovjem, upoštevaje predlagane ukrepe, ki so opisani v poglavju II. B.
- Vsaj na ploskvi, kjer se izvede reintrodukcija, se izvaja ukrepe za preprečitev širjenja zlate rozge, po navodilih opisanih v poglavju II. B.

Slika 4. Razporeditev vzorčnih kvadratov (rumeno) in vzorčnih ploskev (rdeče) za popis ohranitvenega stanja vegetacije/habitata v območju, predvidenem za reintrodukcijo – NR Iški morost (Vd).

JZ Slovenija (Goriška Brda, Kras, Slovenska Istra); kserofilne populacije; habitat: EU_62A0 in zgodnje faze zaraščanja EU_62A0

VARSTVENI/OHRANITVENI UKREPI

1. Prenehati z vsemi dejavnostmi, ki ogrožajo obstoječe populacije in njihov habitat

- Intenziviranje rabe na travnikih: košnja celotne površine travnika naenkrat, prezgodnja košnja, povijanje pokošene trave v plastično folijo, gnojenje travnikov, paša.
- Spreminjanje namembnosti/rabe: spremjanje travnišč v vinograde, oljčnike, njive, pašnike, drevesne nasade, urbane (pozidane) površine.
- Opuščanje rabe travnišč: travnišča v zgodnjih fazah zaraščanja so habitat vrste; pozne faze sukcesije travnišča v gozd (tj. faza prevlade grmišč nad odprtimi površinami) niso habitat vrste.

2. Raziskati prostorsko strukturo populacij (povezljivost populacij, tip metapopulacije) v vseh treh ključnih območjih razširjenosti vrste v JZ Sloveniji: Goriška Brda, Kras, Slovenska Istra.

3. Na podlagi raziskane prostorske populacijske strukture v vsakem od treh območij definirati ukrepe za spremembe strukture matriksa (tj. krajine med obstoječimi habitativimi krpami,), ki bodo omogočile genetsko povezljivost med obstoječimi (sub)populacijami oz. izoliranimi populacijami. Verjetno bo potrebno v vsakem od treh območij najprej definirati podobmočja, saj ni realno pričakovati, da dosežemo povezljivost med vsemi obstoječimi populacijami znotraj posameznega območja. V vsakem podobmočju se definira specifične ukrepe za spremembo strukture matriksa; to je lahko npr. odstranitev grmiščih/gozdnih površin oz. delov teh sestojev; sprememba dosedanje rabe travnika/pašnika v priporočeno rabo (glej točko 4), idr. Po tej fazi se sprememba v prostorski strukturi populacij in se nato oblikuje specifične ukrepe za ohranjanje novonastalega matriksa in novih površin habitata.

4. Priporočila za izvajanje kmetijskih prakse v habitatu obstoječih populacij (Natura 2000 območja in IZVEN):

- Košnja naj se izvaja mozaično – pokosi se le del površine travnišča (največ 50 %).
- Košnja naj se izvaja le vsako drugo ali tretje leto, ali še v daljših intervalih, odvisno od tipa travnišča in hitrosti zaraščanja.
- Košnja naj se izvaja na višini vsaj 10–15 cm nad tlemi.
- Pokošena trava naj ostane na travniku vsaj 2 dni, nato naj se odstrani s travnika.
- Na travnišču se lahko ohranja posamezne mlade grme raztreseno po celotni površini travnišča; grmovje naj ne presega 20 % površine travnišča.
- Odstranjevanje odvečnega deleža grmovja na travniščih naj se izvaja posamič, ročno (in ne z mulčenjem ipd.).
- Na travniščih naj velja prepoved gnojenja, paše, dosejavanja, požiganja, uporabe fitofarmacevtskih sredstev.
- Travišč naj se ne preorava ali drugače spreminja njihove namembnosti.

